

Ο ΛΟΓΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:
ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ: "Ένα γράμμα. — Α. ΜΑΜΜΕΛΗΣ: "Ωρα Θανάτου, 'Από τό «Πέρ' από τά σκότη» απόσπ. VI.— ΦΙΛΗ Κ. ΒΑΤΙΔΟΥ: Κρυφή Παρηγοριά!... — ΒΕΓΑΣ: Στόν γιαντρώ και ποιητή κ. Α. Μαρμέλη. — ΒΕΑΚΗΣ: Στόν Κάμπο του Θανάτου, Πολεμιστάδες.—Γ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ: 'Η 'Ελλάδα στό στόμα του Λαού (τέλος).— Λ. ΠΡΑΣΙΝΟΣ: 'Η Κόλαση του Δάντε 'Αλιγιέρη (ἄσμα δέκατο ἔβδομο). — ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ: Πολίτικα Διηγήματα) "Ένας Παλληκαράς.— ΣΥΛΒΙΟΣ: 'Ισάα Τζαμί.—ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ: Θέμος Λύσκαρης (συνέχεια).— ΧΡΟΝΙΚΑ.

ΠΟΛΗ

ΓΡΑΦΕΙΑ Πέρα, Καλιοντζί-Κουλούκ, 'Αλατ. Καίροπούλου άρ. 119

Τύπ. Μακρίδου, 'Αλευροπούλου-Γαλατά.

ΤΙΜΗ ΚΑΘΕ ΑΡΙΘΜΟΥ { ΓΡ. 25
ΔΡΧΜ. 2.20

Ο «Λόγος» κάνει ανταλλαγή με τ' ακόλουθα περιοδικά και εφημερίδες.

- **Ο Νουμάς**· Περιοδικό πολιτικό, φιλολογικό και κοινωνικό.— Διευθυντής, Δ. Π. Ταγζόπουλος :— Γραφεία : 'Οδός Σοφοκλέους, 3, 'Αθήνα.
- **Δελτίο 'Εκπαιδευτικού 'Ομίλου**· περιοδικό τιμημένο με τὸ Ζάππειο βραβείο ἀπὸ τὸ Σύλλογο γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν 'Ελληνικῶν σπουδῶν στὸ Παρίσι. Γραφεία ἑκπαιδευτικῶ Ὀμίλου : 'Οδὸς Λέκα, 4, 'Αθήνα.
- **Διόνυσος**· διήμηνο λογοτεχνικό Περιοδικό. Διευθίνεται ἀπὸ ὄμιλον νέων.— Διεύθυνση: Βιβλιοπωλεῖο Π. 'Αγγέλιδη, Γιουγκσέκ Καλντιριμ ἀρ. 3, Πόλη.
- **Πινακοθήκη**· Καλλιτεχνικό περιοδικό· ἐκδίδεται κάθε μῆνα. Διευθυντής Δ. Γ. Καλογερόπουλος.— Διευθ. 'Οδὸς Χαρίλ. ου Τρικοῦπη 22α.
- **Αναγέννησις**· Ὀργανον ἐκκλησιαστικῶ συνδέσμου.— Ἐκδίδεται κάθε δεκαπέντε.— Διευθυντής ὁ Μητροπολίτης Βυζύτης 'Ανθιμος.— Ἀρχισ. Π. Κομνηνός. Γραφεία στὰ Πατριαρχεῖα Πόλη.
- **Ἄνω Κάτω**· Σατυρικό-Γελοιογραφικό περιοδικό.— Διευθ. Χ. Δελής.
- **Ἐποχή**· Διευθ. Νίκος Καπετανίδης.— Ἐφημερίδα γεμῆτη ζωῆ, θέματα κοινωνιολογικά, ἑκπαιδευτικά καὶ ἄλλα, σὲ δημοτικὴ γλῶσσα.— Τραπεζοῦντα.
- **Κόσμος**· Διευθυντής.— Νικ. Μ. Νικολαΐδης, Ν. Χ. Λάσκαρας.— Ἐφημερίδα πού ἐννοῶσε τί θὰ πῆ μόρφωση καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνῃ.— Δίνει ἐξχωριστὴ προσοχὴ στὸν ἀθλητισμό.— 'Οδὸς Ἐυρωπαϊκῆ ἀριθ. 136 Σμύρνη.
- **Ἔστία**· Ἄνδρέας Σταματιάδης.— Ἐφημερ. δα πού μᾶς γεμίζει μ' ἐλπίδες με τὴ φωτεινὴ τῆς ἀντίληψη. Δείκτε ἰδιαίτερη ἀγάπη γιὰ τὴν καλλιτεχνία.— Γραφεία : 'Οδὸς Γεωργίου Σμύρνη.
- **Νέα Χίος**· Ἐφημερίδα πολιτικῆ, φιλολογικῆ καὶ ἔμπορικῆ.— Διευθ. Μιχ. Μέλης — Γραφεία : Προκυμαία Χίος.
- **Παγχαϊκή**· Ἐφημερίδα Πολιτικῆ καὶ Φιλολογικῆ Διευθ. Μ. Σόδης, ἀρχ. Μιτ. Πολεμίδης, Χίος.—
- **Αναγέννησις**· Ἐβδομαδιαία πολιτικῆ καὶ κοινωνιολογικῆ εφημερίς. Διευθυντής Λαυρ. Ταστσόγλου.— 'Οδὸς Ἐλλ. Ἐκκλησίας.— 'Αμύσος.
- **Γράμματα**· Μηνιαῖο φιλολογικὸ περιοδικό. Διευθ. Στέφανος Πάργας. Ρ. Ο. Β. 1146 — 'Αλεξάνδρεια.
- **Ἐθν. Κήρυξ**· Μηνιαῖος εἰκονογραφημένος.— Πολιτικῆ, — Κοινωνιολογία, — Φιλολογία, — Ἐπιστήμη, — Τέχνη. Πρόεδρος Πέτρος Π. Τατάνης, γραμματεὺς Χρῦσανθος Τ. Κόντος — 134—40 west 26th Street New-York U. S. A.
- **Τέχνη**· Ἐβδομαδιαία φιλολογικῆ καὶ κοινωνιολογικῆ ἐπιθεώρησις, Σμύρνη.— Διευθυντής : Ἄριστος Περίδης.— Τυπογραφεῖον Α. Λαβερώνη, Ἄγγλικὴ Σχολα, ἀρ. 20.
- **Παιδολογία**· Μηνιαῖο εἰκονογραφημένο περιοδικό. Ἰδρυτής καὶ διευθυντής ὁ Ιατρός Κωστής Α. Χαριτάκης. 'Οδὸς Σταδίου, 'Αθήνα.

Κεριακή, 6 τοῦ Μάη, 1920.

Φίλε κύριε Χαλκούση,

"Ἄριστο προῶμα νὰ ὑπάρχη στὴν Πόλη περιοδικὸ γραμμένο στὴ δημοτικὴ τὴ γλῶσσα — στὴ μητρικὴ! Καλῆτερο ἀκόμη θὰ εἶτανε νὰ εἶχατε καὶ εφημερίδες. Θὰ βγῶνε κι ἀφτές. Τὸ χρέος σας εἶναι νὰ χαράξετε ἀπὸ τώρα ἐσεῖς τὸ δρόμο στὰ μελλούμενα περιοδικὰ καὶ στὶς μελλούμενες εφημερίδες. Ἐνας εἶναι ὁ δρόμος· γιὰ νὰ σᾶς πάη ἐκεῖ πού θέλετε, πρέπει νὰ εἶναι ἴσιος. Ἡ μέθοδος, νὰ τί χρειάζεται πρῶτα πρῶτα τὸ ρωμαϊκό. Ἡ μέθοδος εἶναι πού τοῦ λείπει σὲ ὅλα. Ἡ μέθοδος καὶ πάντα ἡ μέθοδος. Ἄλλοῦ εἶπα κι ἄλλοῦ θὰ ξαναπῶ ἀπὸ πού ἔρχεται μιὰ τέτοια οἰκουμενικὴ ἔλλειψη κάθε μεθοδικῆς ἐργασίας. Ἀφτὴ φανερῶνεται παντού. Καὶ τοῦτο, ἄλλη φορὰ θὰ τὸ ξετάσουμε. Ἄς κοιτάξουμε σήμερα μονάχα με δύο λόγια — τὴ δημοτικὴ ὅπως τὴ γράφουνε οἱ δημοτικιστὰδες. Στὰ περισσότερα τὰ ἔργα τους ἡ ἀταξία βασιλεύει. Προίκισε ὁ οὐρανὸς τὸ Ρωμὸ με ἄπειρα χαρίσματα. Ἀὐτὸς δὲμὸς σὰ νὰ τὰ κατάστρεψε ὅλα με τὸ κακὸ τὸ ἀλογάριαστο πού λέγεται παραξενί. Πάρτε μου κανένα βιβλίον ἢ ἄρθρον στὴ δημοτικὴ. Θὰ διῆτε πλάγι πλάγι τύπους δημοτικὸς παραφουσκωμένους, παραφουσκωμένους καθαρεβουσιάνικους τύπους. Ἰᾶκρα γειονιάζουνε. Τὸ μέτρο λείπει. Δεῖπει τὸ γούστο. Καὶ τὸ πιὸ νόστιμο εἶναι πού τὸ νιώθουνε ὡς κ' οἱ ἀντίπαλοί μας. Ἰᾶχει μέσα του ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ τὸ ξαίρη, νὰ γαπᾶ τὴν ἁρμονία. Πιὸ ἁρμονικὴ θὰ τοῦ φανῆ μιὰ κανονικὴ, ἀφεγάδιαστη δημοτικὴ ἀπὸ δημοτικὴ πού τῆς στρέγει ἄξαφνα μιὰ παραχώρηση, παραχώρηση πού κάποιος τὴν κάνει δίχως νὰ τὸ ὑποψιάζεται, γιὰτὶ δὲν ἔμαθε νὰ προσέχη.

Τόσα εἶχα νὰ σᾶς πῶ. Κι' ἄλλο κάτι, νὰ τελειώσουμε.

Είδα πώς δημοσιέβεται, μεταφρασμένα, κάτι γράμματα πού σᾶς γράφουνε σὲ γλῶσσες ἑβρωπαϊκές. Δὲν ἔχετε ἄδικο. Εἶναι ὡστόσο συφερικὸ νὰ μαθαίνει ὁ Ρωμῖος ξένες γλῶσσες—φτάνει νὰ μὴ μαθαίνει τὴν καθαρέβουσα πού πολὺ φρόνιμα τὴ λογαριάζε-
τε γιὰ τὴν πιὸ ξένη ἀπ' ὅλες. Θυμηθῆτε καὶ τὶ σᾶς ἔλεγα γιὰ τὴ μέ-
θοδο, τὸ μέτρο καὶ τὸ γούστο, ἐκεῖνο τὸ γούστ τὸ ἀμετάφραστο.
Καὶ τόντις σιτὴ γαλλικὴ μας τὴ γλώσσα τὰ μαθαίνει κανεὶς ἀφτὰ
καλήτερα παρὰ σὲ κάθε ἄλλη γλώσσα.

Νὰ μὲ συμπαθᾶτε ὅμως πού δὲ σᾶς γράφω σήμερα οὔτε
γαλλικὰ οὔτε ἀγγλικὰ. Μοῦ φάνηκε πιὸ φυσικὸ—ἐπειδὴ παρα-
ξενιὲς ἐγὼ δὲν ξαίρω — νὰ γράφω ρωμαϊκά, γράφοντας σὲ Ρω-
μούς.

Ἔχουνε τὰμετάφρασιὰ τους καὶ τὰ παλιὰ μας τὰ ρωμαϊκά,
πού τὰ γράφετε μὲ τόση ἀγάπη. Νὰ μοῦ στείλετε ὅσα φύλλα βγή-
κανε, νὰ μοῦ στέλνεται ταχικὰ ὅσα φύλλα τοῦ «Λόγου» βγοῦνε,
γιὰ τὴ Βιβλιοθήκη μου τῆς Γερονσίας, Βιβλιοθήκη πού τὴν ἔχω
ἀφιερωμένη στὰ ἱστορικὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κ' ἔτσι θὰ εἶναι σιτὴ
θέση του ἐκεῖ μέσα καὶ ὁ «Λόγος».

Δικός σας

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΩΡΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Χαροκαμένη

μᾶνα ἀγρουπνοῦσε

κ' ἓνα κεφάλι

χλωμὸ φιλοῦσε.

Τ' ἄρρωστο ἀγόρι,

πού λαχταροῦσε,

κορμὶ νὰ στήσει

πιὰ δὲν μποροῦσε.

Μακρὰ ἀπ' τὴν Πλάση,

ξένο στὸν πόνο,

δείχνοντας κάτι

μιλοῦσε μόνο.

Σβυσμένοι στόνοι

κρούφιας καμπάνας

κάτι λαλοῦνε

σιτ' αὐτιὰ τῆς μάνας,

κ' ἔντρομη βλέπει

στὸ εἰκονοστάσι

κάποιο ἀχνὸ μαῦρο

σ' ἀνθρώπου σιτάση.

Καὶ πρὶν νὰ σβύσει
 σ' ἀνατριχίλα,
 τρίζοντας σβύνει
 πρῶτα ἢ καντήλα.

Νυχιόνει ὁ νοῦς της,
 γελᾷ ἀπ' τῆ φροίκη,
 λὲς τῆς ψυχῆς της
 σπάσαν οἱ κρῖκοι.

Κι' ἀλλοφρονοῦσα
 πνίγει ἢ ψυχὴ της
 σ' ἓνα ἄγριο κλάμα
 μιὰ προσευχὴ της.

Τῆ δέηση της
 ἄυλο ἀγγίζει
 ἓνα ἀγγελοῦδι
 πὸν φτερουγίζει,

κι' ἀλαλη γέρνει
 στὸ προσκεφάλι
 μὰ πρὶ φιλήσει
 τ' ὠχρὸ κεφάλι

τηρᾷ ἀπ' τὴν πόρτα
 Κάποιος νὰ βγαίνει . . .

Τ' ἀκριβοπαίδι
 δὲν ἀνασαίνει . . .

.

Βαθὺ στὰ σκότη
 κάτι ἀγροικιέται,
 μπρὸς σιὲς εἰκόνες
 κάτι πλανιέται . . .

Λὲς νάνε ἢ μάνα
 τοῦ ἀργοχτυπιέται . . .
 γιὰ λὲς νάν' σκιάχιτρο
 βραχνὰ πὸν ὀργιέται ;

Ὡρα θανάτου !
 Μεριάζει ὁ πόνος.
 Κι' ὁ μέγας Ἴοσκιος
 διαβαίνει μόνος.

Ἐκ τῶν «ΠΕΡ' ΑΠΟ ΤΑ ΣΚΟΤΗ»

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ VI

Βαθειά, μεσ' στὴν ἀπέραντη καπνιά πὸν κυματίζει
 σκεπῶντάς με οὐρανὸ καὶ Γῆ μ' ὀλόμανυρη χλαμύδα,
 κάτι σὰν φῶς, σὰν πέρασμα πλάνου ὄνειρου, σπιθίζει
 καὶ τῆς καρδιάς μου ὁ ἀργοσωμὸς μιὰ κρῦα ὑφαίνει ἐλπίδα.

Σκυφτός, δυνὸ κόσμων φέροντας τὰ ἰδανικά στὸν ὦμο,
 πῆρα ὀδηγὸ τὸν κρύφιο ἀχό, πυξίδα τῆ λαχτάρα,
 καὶ φωτοζήτηξ ξεκινῶ στὸν ὑπερνύχιου δρόμο,
 γροικῶντας περ' ἀπ' τ' ἄδηλα νὰ βλαστημᾷ ἢ κατάρα.

Καὶ περπατῶ . . . Κλαῖνοῖρονθμοὶ στὸ βῆμα μου· οἱ παλμοὶ μου,
 σφυριὰ στὰ βᾶδια καμνιοῦ πὸν ὀργᾷ κάποιον δαιμόνιο ;
 χτυποῦν τὸ ἀλίγητό μου ἐγώ, πὸν ξένο στὸ κορμί μου,
 τὸ λυώνει ὁ νόστος θεῶν πνοῶν σὲ κάποιον Φῶς Αἰώνιο.

ΑΠ. ΜΑΜΜΕΛΗΣ

ΚΡΥΦΗ ΠΑΡΗΓΟΡΙΑ ! . .

Στην αδελφή μου Μαρία.

Μέσ' στής βαρειᾶς τῆς μοναξιᾶς σὰ γέρον τ' ἄγρια στήθια
 Ἄγνωρο φάντασμα, σκιά, μισάνθρωπος . . . ἀγάμι
 Μιά ἀγνή ὄνειρόπλαστη ἐμορφιά μ' ἀνοίγει τὴν ἀγκάλη,
 Πέροντας τὴν ψυχοῦλα μου ψηλά στήν ὦρια ἀλήθεια.

Ἔχει λαλιά χαμόγελο, ροδοπνοὴ μοιάζει ὅλη
 Μέσα στ' Ἀπείρου τ' Ἀχραντα σιγαλοφτερουγίζει . . .
 Ντυμένη τὴν ἀγνότητα τὸ Ἰδανικὸ χαρίζει . . .
 — Ἀστέρι γλυκοφώτιστο στὸ οὐράνιο περιβόλι !

Καὶ γίνεται σὴ σκέψη μου ψυχὴ, οὐρανός, γαλήνη,
 Στῆς νύχτας μου τὴ σκοτεινιά, φεγγάρι χρυσομένο,
 Στου πόθου μου τὸ ξύπνημα, φίλημα ματωμένο,
 Στὸ λήθαργό μου δύναμη κ' ἐλπίδα στήν ὁδύνη !

Μιά προσευχὴ μου γίνεται καὶ στοργικὰ θρησκεία
 τοῦ σκλαβωμένου μου ὄνειρου μιὰ ἀλήθεια εὐλογημένη
 Ποῦ ἀπ' τὴ θολή μου τὴ ζωὴ, σὶν οὐρανὸ μὲ δένει.
 — Μ' αὐτὴ εἶμαι ρήγισσα ἄδεια, στου Θείου τὴν ἐκκλησία !

Μέσ' στής βαρειᾶς τῆς μοναξιᾶς σὰ γέρον τ' ἄγρια στήθια
 Ἄγνωρο φάντασμα, σκιά, μισάνθρωπος . . . ἀγάμι
 Ἔνας φτερουγιστὸς Θεὸς μ' ἀνοίγει τὴν ἀγκάλη
 Παίροντας τὴ ψυχοῦλα μου ψηλά στήν ὦρια Ἀλήθεια !

Σμύρνη.

ΦΙΛΗ Κ. ΒΑΤΙΔΟΥ

Στὸ γιατρό καὶ ποιητὴ κ. Α. ΜΑΜΜΕΛΗ

μὲ ἄπειρο σεβασμό.

Τῆς μέρας κ' ἂν τὸ χᾶδι τὸ χρυσὸ
 τοὺς μαύρους σου φεγγῆτες δὲν ἀγγίζει
 μέσ' στήν ψυχὴ σου ἀγνὸ καὶ περισσὸ
 τὸ φῶς, κ' ὀλόγυρά σου ἀντιφεγγίζει.

Τὸ μέτωπο, σὰν ἥλιος γαληνός,
 στοχαστικός, μὲ φῶς δροσοπλαστᾶνει
 τῆς συνοδειᾶς τὰ πρόσωπα. Τρανὸς
 κ' ὁ λόγος σου — κ' αὐτὸς μάχιδες ραίνει.

Κι' ὁ πόνος ! ὁ ποῦ τοῦ εἶσαι λειτουργὸς
 καὶ ποῦ τοῦ δίνεις ψάλτρα τὴ λαλιά σου,
 ὁ πόνος σου εἶν' ὠραῖος . . . πλαστοουργὸς
 ρυθμῶν . . . Στὴ γλαφυρὴ σπηλιά σου

ὄντας τῆς ἄρπας σου τῆς θλιβερῆς
 τὰ ἐναρμόνια ξαπολᾶς ὑφάδια,
 Βάρδε, μοῦ φαίνεσαι πῶς μὲ θωρεῖς
 πιστόν σου μέσ' στὰ φωτερά σκοτιάδια !

ΒΕΓΑΣ

ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ

Κάποια κλαγγὴ τῶν δπλων
 μιὰ φρίκη γύρω χύνει
 καὶ κόποια ἀγρίμια φεύγουν
 σιὰ βάρθη τ' οὐρανοῦ.

Κάποιοι σωπαίνουν κρότοι.
 Μιὰ καταιγίδα σβύνει.
 Μιὰ σάλπιγγα τηνάζει
 τὴ νάρκη ἀπὸ τὸ νοῦ.

Στήν ἔμοιφη κυλάδα
 μὴ νεκρικὴ γαλήνη!
 καὶ μόνο κάπου, κάπου
 στής νύχτας τῆ σιγῆ,

κάποιος λιγμὸς πνιγμένος
 πόνου φριχτὸ πὸν κλείνει
 ἢ μιᾶς ψυχῆς ὁ βόγγος
 ὅπου ζητάει νὰ βῆ, ἦ.

ΠΟΛΕΜΙΣΤΙΑΔΕΣ

Τῆς νύχτας στρατοκόποι
 περνοῦν ἀράδ' ἀράδα.
 Βουβοὶ χλωμοὶ διαβαίνουν
 στής νύχτας τῆ σιγῆ.

Στὸν κάμπο τὸ φεγγάρι
 κάποια σκορπίζει ἀχνάδα
 κι' οἱ πάγοι καὶ τὰ χιόνια
 σκεπάζουνε τῆ γῆ.

Τὰ κουρασμένα μάτια
 μὲ γέλιο ὀμπρὸς θωροῦνε,
 ξανοίγοντας τῆ Δόξα
 στοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς

καὶ μέσα ἀπ' τὰ ντουφέκια
 πὸν ἦχο φριχτὸ σκορποῦνε
 ὁ Θάνατος προβάλλει
 τῆς Δόξας ὁ ἀδερφός.

Α. ΒΕΛΚΗΣ

Η ΕΛΛΑΔΑ

ΣΤΟ ΣΤΟΜΑ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ 8^ο φυλλάδιο)

2. Κατὰ τόπους.— 'Εφτάνησα.

Κέρκυρα.— 'Ελευθέρα Κέρκυρα, χέσε ὅπου θέλεις.

Παξοί.— Οἱ Παξοὶ εἶναι ὁ ἀφαλὸς τῆς γῆς. — Παξοὶ κι' Ἀντιπάξει
 Λόντρος δεκάξι.

Δυὸ παξηνοὶ ταξίδευαν μὲ τὸ ἴδιο καΐκι. 'Ο ἕνας κάθονταν στήν
 πλώρη κι' ὁ ἄλλος στήν πρύμνη. Θάρρεψαν πὼς βρίσκονταν σὲ ξεχωρι-
 στὰ καΐκια καὶ ρωτᾷ ὁ ἕνας: «'Ε καρaboκῆρη, τί καλὰ φρότωσες;» 'Α-
 παντῆ ὁ ἄλλος. «Κεραμίδια κ' ἕναν παπᾶ!» — «Κ' ἔμεις τὸ ἴδιο· κεραμίδια
 κι' ἕναν παπᾶ» προσθέτει ὁ πρῶτος.

'Αγία Μαύρα.— Τέσσεροι κατοχιανοὶ (λευκαδίτες) γάδαρο φορτώ-
 νανε κι' ἄλλοι δεκατέσσεροι τόνε ξεφορτώνανε.— Δώδεκα καλαμιτσιῶτες,
 δεκατέσσερις κουβέντες.

'Ιθάκη.— Θιακοὶ τρυποτσούκαλα.— Οἱ Θιακοὶ ἴβραν τὴν θεοτῆ μὲ
 τὸν νοῦ καὶ μὲ τὴν γνώση.

Κεφαλλονιά.— 'Ο διάολος εἶχε τρία παιδιά· τὸ ἕνα κάθησε στήν
 Κρήτη, τὸ δεύτερο στήν Μάνη, τὸ τρίτο στήν Κεφαλλονιά.— 'Ο διάολος
 εἶχε τρεῖς θυγατέρες· τὴν πρώτη ἐπάντρεψε στήν Μάνη, τὴν δεύτερη στήν
 Κρήτη καὶ τὴν τρίτη στήν Κεφαλλονιά.— 'Ο διάολος γεννήθηκε στήν
 Μάνη, ἀναθράφηκε στήν Κεφαλλονιά καὶ πέθανε στήν Κρήτη.— Μὰ τὸ
 γινάτι τὸ γιναταίικο, μὰ τὴν καρπιὰ τὴν διαμουλαναίικη, μὰ τὴν τραϊτου-
 ριὰ τὴν λιβεραίικη.— Τὸν δηλίτη κάνεις φίλο; βᾶστα καὶ κοντὰ τὸ ξύ-
 λο.— Κεφαλλονίτης εἶσαι, ἄδικος εἶσαι.— Ληξουριῶτες κολόμβοι, ἀργο-
 στολιῶτες ἀραχιασμένοι.— Κρασιὸ μνησιάνικο, τυρὶ πυργουσιάνικο καὶ
 γυναῖκ' ἀπ' τὸ Ληξούρι.

Ζάκυνθο.— Zante, Zante, fior di Levante.

Μωριάς.— Κατακαῦμένος Μωρεᾶς.—* Μωραίτης.—* Γινᾶτι μωραί-
 τικο.— Πεῖσμα μωραίτικο.— Γαιδοῦρι κλάνει στὸν Μωριαῖ, στήν Πόλη
 φτάν' ἢ μυρωδιά.

Μάνη.— 'Αμε στὰ γκορεμνὰ τῆς Μάνης (φράση πὸν θυμίζει «τὰς
 ἀποθετᾶς,» τὸν «Καιάδαν»).— Εἶδες γουροῦνι παστρικό, εἶδες Μανιάτη
 γνωστικό.— Βρὲ Μανιάτη, κόρακα, πὸν τὰ πᾶς τὰ πρόβατα; Κάτω στὰ
 λακκώματα, τρώει ὁ λύκος δώδεκα κ' ἢ ἄλεποῦ δεκάξι.— Στ' ἄγρια ὄρη,
 στ' ἄγρια βουνά, στ' ὀμπέλια τὰ λαγκαδινά.

Μεσογηία.— Σὰν πᾶς στήν Καλαμάτα κ' ἐρθεῖς μὲ τὸ καλό, μαντύλι

νά με φέρεις νῆναι μεταξωτό. — Βρέχει λάδι στην Κορώνη και στην Καλαμάτα σῦκα. — Έχει μπάρμπα στην Κορώνη. — Μὴν κορδώνεσαι σὰν παστέικος γάλος.

*Επειδὴ οἱ κάτοικοι τῶν Καλαμῶν προφέρουν τὸ κ ὡς τς, τὸν κύριο π. χ. τούριο. γιὰ τοῦτο λέγονται *τουρίτιδες*.

**Αρκαδία.* —

Εβγάτε στὸ Τζορβίκο νὰ ἰδῆτε χωριὸ Βαλτεστινίκο, νὰ ἰδῆτε κοτζαμπάσηδες καὶ βρικολιὸ παπάδες κι' ὅλα τὰ γουρνοκούμασα γιοματ' ἀναγνωστάδες. — Οἱ δημισανίτες ἔβραιοι, οἱ διβραῖοι δις ἔβραιοι. — Δημισοτάνα δήμος τ' Ἄννα, τοῖ Μαλοῦχοι υἱοὶ τοῦ Μάλχου. — Μαγουλιανίτες ἔκοψαν ξύλα ἀπ' τὸν Λόγγο καὶ ἀφοῦ τὰ πελεκήσανε, ἔφκιασαν τὸν σταυρό· τὸν πῆραν καὶ τὸν κουβάλησαν στὸν τόπο τοῦ Κρανίου οἱ βυτινιώτες οἱ καλοὶ, οἱ πρῶτοι ἀγωγιάτες· οἱ στεμνισιῶτες φκιάσανε τὰ σιδεροκαρφιά· μάρτυρες καλεσθήκανε ἀπ' τὸ Ζυγοβίσι. Εἶπανε τοῦτοι ψέματα καὶ τὸν Χριστὸ δικάσαν οἱ ὄγλοι οἱ παμμίαροι, οἱ δημισανοβραῖοι. — Φούλη (= ἀδερφοῦλη) φουλᾶκο, φουλίτσα Παναγίτσα, φίλας τοὺς φουλᾶκους(τοὺς ρεκουνιῶτες**) καὶ τοὺς διακοναρέους, νὰ πᾶν νὰ διακονέψουν καὶ νᾶρθουν μὲ φλουριά, νὰ φέρουνε λαμπάδα στὸν φούλη τὸν φουλᾶκο (τὸν Χριστὸ) καὶ στὴν φούλα Παναγίτσα. — Σαράντα μαγουλιανίτες ἔτρωγαν μ' ἓνα χουλάρι, πέρασ' ἓνας λύκος καὶ δὲν βρέθηκε κανενὸς στόμα ἄδειο γιὰ νὰ ῥωνάξει. — Ἄν εἶσαι κλέφτης καὶ φονιάς, αἶντε στὶς Ρίζες, γίνεσαι παπᾶς. — Καρτηνὸς κοτζάμπασης, τριπολιτσιώτης σκλάβος. — Ἄγιοπετρίτης, στεμνισιῶτης, τριπολιτσιώτης, ἄρᾶπης, πρῶτα δεῦτερο· ἀξιάδερφια. — Βρὲ παιδιὰ ἀπ' τὴν Βυτίνα, πῶς περνάτε μὲ τὴν πείνα; Μὲ κουτσιὰ καὶ μὲ ρεβύθια, μὲ καμπόσα παραμύθια. — Μπάλιο ἄλογο, βλάγκο γουροῦνι, μιτανήσιο κρασί, ἀνδρισάνικο τσαροῦχι, δημησιάνικο μπαροῦτι ποτέ σου μὴν ψουνίσεις· Ροῦσα γυναικα, ροῦσα καὶ μαλλιαρὴ ποτέ σου μὴν πάρεις. Ἄλωνισιῶτη φίλο, ζυγοβιστηνὸ κουμπάρο, λουκαίτη σύντροφο ποτέ σου μὴν κάνεις. — Ὁ ζυγοβιστηνὸς δὲν εἶναι συφερτικός κουμπάρος (γιατί, ἐπειδὴ εἶναι ἀγωγιάτης, *συχὰ θὰ ζητᾶ φιλοξενία*). — Στὸ Παλαιοχώρι, στὸ Λαφνί, στὴν Ζάτουνα ναι οἱ μουρλοὶ. — Πῆγε ὁ πιανιώτης στὰ Φτάνησα καὶ γύρισε τὸν κόσμον οὐλο. — Χρυσοβίσι, Ἄρκουδόμεμα καὶ ὀλωνισιανοὶ ἔχουνε κούντουρο μυακό κ' ἢ γνώση τους δὲν φτάνει.

**Ισακωνιά.* — Ἄγιοπετρίτικη ψευτιά, καστρινὴ ψεῖρα, δολιανίτικη πείνα βερβαινιώτικη κλεισιά, ἀστρινὴ μπάκα (ἄρρωστεια) καὶ λενιδιώτικη

*) Μαγουλιανίτες κάτοικοι Μαγουλιάνων, ξυλοκόποι βυτινιώτες κατ. Βυτίνας, ἀγωγιάτες· στεμνισιῶτες κατ. Στεμνίτσας, σιδεράδες καὶ χαλιάδες· οἱ ζυγοβιστηνοὶ κατ. Ζυγοβιστίου καὶ οἱ δημισανέοι κατηγοροῦνται ὡς πονηροὶ, καὶ συφερονοσκοποὶ.

***) Οἱ ρεκουνιῶτες, κατ. Ρεκουνίου, κάνουν τὸν ζητιάνο.

γιαχουδιά. — Ὁ θεὸς νὰ σὲ φυλάει ἀπὸ καστρίτικη ψεῖρα, ἀπὸ βερβαινιώτικη κλεισιά, ἀπὸ ἀγιοπετρίτικη ψευτιά, ἀπὸ δολιανίτικη πείνα καὶ ἀπὸ ἀγιαννιώτικη περφάνεια. — Ἡ πείνα ἢ τρανὴ κάνει τὸν δολιανίτη σμιτοῦ, γιὰ νὰ χορταίνει τὸ ψωμί. — Οἱ δολιανίτες γίνονται οὐλοὶ φουρναραῖοι γιὰ νὰ χορταίνουν τὸ ψωμί. — Ὁ λουκαίτης εἶναι μπακανιάσης καὶ χαζός.

Γαραντζιώτισας καλάμι (γάμπα), μπελεζιώτισας ἀχείλι, λειοδορίτισας βυζιά.

**Χασοχώρια.* — Βερσοβὰ μὲ τὸν σοφρά, Ἄρφαρὰ μὲ τὰ φαγιά, ἢ Σβυροῦ ἢ ψειροῦ, ἢ κατακονιδροῦ, Βοβλοκὰ βλογοκομμένη, Βεργοβίτσα βεργωμένη, Τουλαρδὴ μὲ τὸ λαρδί, Βελλὰ μὲ τ' αὐγά, Συνεβρὸ μὲ τὸ νεφρό, ἢ Σελιὰνα ἢ σουλιὰνα, ἢ Ἀράχωβα ἢ μαρδὰνα, τὸ Περθῶρι τὸ κακιώρι, τὸ ξελιμασμένο χῶρι, ποῦφαγ' ἓνα λίτρο βόιδι κ' ἓνα μούσκουρο γαϊδούρι. —

**Ρούμελη.* —

**Ἀθήνα.* — Ὡ Ἀθήνα, πρώτη χώρα, τί γαϊδάρους τρέφεις τώρα! — Ἀθήνα, πρώτη χώρα, πῶς ἦσαν πρῶτα, πῶς εἶσαι τώρα. — Κάλιο ἀχινὸ στὰ στήθη σου, παρὰ Ἀθηνιὸ στὸ σπίτι σου. — Ὁ θεὸς νὰ σὲ φυλάει ἀπὸ σαλονικιὸ ὄβραῖο, ἀπὸ ἀθηναῖο ρωμὸ καὶ ἀπὸ γριπιώτη τούρκο. — Ἀθηναῖοι καὶ θηβαῖοι καὶ κακοὶ μιτυλιναῖοι, ἄλλα λέγουν τὸ βραδὺ κι' ἄλλα κάνουν τὸ πρωί. — Αἶντε μπρὲ καὶ στὴν Ἀθήνα τὸ φιλὶ δὲν εἶναι κρίμα. — Ἐνας νησιώτης, ἀφοῦ ἔμεινε λίγο καιρὸ στὴν Ἀθήνα, φεύγοντας εἶπε· «Στοὺν κόσμουν τούτουν πρέπει νᾶναι κανεὶς γιὰ σιδερένιους γιὰ μαλαματένιους.»

**Ἄλλα μέρη.* — Ντᾶν τὰ Μέγαρα, ντᾶν ἢ Πόλη! — Ἐκανε καὶ ἡ Λευσίνα στάρι. — Ἀπὸ μᾶς τοὺς λευσινιώτες εἰς ἔσένα τροχαντάρη· τὸ κατράμι εἶναι χαζίρι, στείλε τᾶσπρα νὰ τὸ πάρης. — Εἰν' ἀπ' τὸ Ζητούνι καὶ ὄχ' ἀπ' τὰ Φέροσα. — Ἐσὺ κοκοβίτης δὲν ἦσουν, στὴν Κόκοβα τί γύρευες; — *Κραβαρίτης. — Ζητιάνος κραβαρίτης.

**Θεσσαλία.* — Εἶναι ἀπ' τ' Ἄγραφα. — Ἄγραφιώτης, εἶναι. — *θεσσαλὸς αὐστριακός. — *Βολιώτες παραδόπιστοι.

**Ἡπειρο.* — Ἦταν τρεῖς ἀδερφὲς βασιλοπούλες· ἡ μιά, ποῦ λέγονταν Γιάννω, ἔκτισε τὰ Γιάννινα· ἡ δευτέρα, ποῦ λέγονταν Ἀργυρώ, ἔκτισε τ' Ἀργυροκάστρο, καὶ ἡ τρίτη, ποῦ λέγονταν Λένω, ἔκτισε τὸ Τεπελένι. — Γιάννινα Μοσογιάννινα. — Ἄρτα ἀρτυμὴ τοῦ κόσμου. — Ἄγναντα καὶ Πράμαντα τὰ δυὸ καλὰ χωριά. — *Λεβέντες χιμαριῶτες. — Ζητᾶ τὴν Ἄρτα μὲ τὰ Γιάννινα (λέγεται γιὰ τοὺς ἀπαιτητικούς). — Εὐᾶνδρος Ἡπειρος. — Ὁ ξενητευμένος ἠπειρώτης μὲ πόνο ψυχῆς γεμάτος νοσταλγία λέγει· «Τάχα νὰ ζήσω καὶ νὰ δῶ τὰ Γιάννινα, τὸν Δρῖσκο, καὶ ὅσα λιθάρια κι' ἂν πατῶ ὅλα νὰ τὰ φιλήσω;»

*Ἀπὸ χριστιανούς ἀρτηνοὺς κι' ἀπὸ τούρκους γιαννιώτες νὰ φυλάγεται. — Ἦρθε στὸ σπίτι μας ὁ ἀνάβαλτος ὁ ζαγορῖσιος. — *Τσάμης ἄπιστος. — Ἄγναντα καὶ Πράμαντα, τὰ δυὸ πουτανοχώρια. — Ἐκαμε κι' ἢ

κακή Δοβρά στάρι.—Θὰ σὲ ξουρίσω κολωνιάτικα — Σὰν τὰ γομάρια στὴν Ζίτσα.— Ἡ Ἄρτα πέτρα νὰ γενῆ κι' ὁ Βάλτος νὰ βυλιάζῃ, τὸ δόλιο τὸ ξηρόμερο θεὸς νὰ τὸ φυλάξῃ.— Στὸν Μαχαλά 'ν' οἱ ὄμορφες καὶ στὴν Κατούνα οἱ ἄσπρες κι' αὐτοῦ στοῦ Μπούκου τὰ χωριά ξανθὲς καὶ μαυρομάτες.— Στὰ Γιάννινα εἶν' ὄμορφες, στὴν Ἄρτα μαυρομάτες καὶ στὴν καυμένη Πρέβεζα κοντοῦλες καὶ γιομάτες.— Τὸ Μπλίτσι κ' ἡ Δραμπάτοβα, τὰ δύο κρουονέρια, μ' ἐκάμαν κ' ἐλησμόνησα καὶ μάνα καὶ πατέρα.— ὄντας σὲ βλέπω καὶ περνᾷς ζάρκι μὲ τὸ γελέκι, σάματε τρώου ριβανί, γιαννιώτικο μπουρέκι.— Μαστίχα τῆς Χίου, λουκούμα τῆς Σύρας, χαλβᾶς τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ χέλια τ' Γιαννίν.—

Στὸ Ζαγόρ' ἡ γυναῖκα μπόρει νὰ εἶναι γαλατόπιττα, κονδυλένια, γραμμένη, περιγραμμένη, λογιέννητη, χαριτωμένη, σημμαδιακή, κοκκινομηλιά, κουμπένια, γαλανομάτα, γαλέσιω, καστανομάτα, μαυρομάτα, περδικομάτα, μαυροφρούδα, πέрдика, σαῖνω, τριανταφυλιά, περιστέρα, πλατῶνα, σέρβα (ἀψηλή), λεβέντω, σιουσμάνα — ἢ — μπαταδιά κ' ἕναν κακό, ἕνα σημειώμα, στραβοπόδαρη, γκαλιούρω (μελαχρινή), μπλάτζιω (χονδροκοπιά), σιούστραβ', σβαρνιάρα, βουλτιά, τσιμπλιάρα, ῥοθομύτα, κουτσομύτα, τσατσάρα, κοντοζιούπη, ζούζα, ξύγκλουστη, μπιτούμκη, πρεκνάρα κτλ.

Νηοιά τοῦ Αἰγαίου.

Θάσο.— *Θάσο Θάσο, ὠραία χώρα, τί γαϊδάρους τρέφεις τώρα.—

*Ἀχ Θάσο Θάσο, ὁμὰ πῶς νὰ σὲ ξεχάσω; Ναρθῶ νὰ κάτσω ἀπ' τὴν ἐλουδα μ'κάτω. νὰ χέσω χέσω, ὡς ποῦ νὰ χορτάσω.

Μιτυλήνη.— Δώδεκα μιτυληνιοὶ φορτώναν ἕναν γάϊδαρο καὶ πάλι φώναζαν ἀνάθεμα τὴν μοναξιά!

Σκιάθο, Σκόπελο.— Στὴν Σκιάθο καὶ στὴν Σκόπελο ἐκεῖ καθῆς δὲν κρίνει.

Χίο.— Ὅπου συμμακὸς Νικήτας κι' ὄπου Χιώτης Παντελῆς.— *Ἀστακοὶ καὶ καραβίδες, ὅλ' οἱ χιώτες εἶναι βίδες.— Εἶδες πράσιν' ἄλογο, εἶδες χιώτη φρόνιμο.— Εἶδες πράσινο ποντικὸ, εἶδες καὶ χιώτη γνωστικό.—

*Ὅλ' οἱ χιώτες εἶν' ἄλογοι, ποῖς ὀλίγο ποῖς πολὺ.— Χιώτης ἄλογο χιώτης.— *Χιώτης διαβολόλογος.— Ρίξε τὴ βάρκα στὸ γιολό, βγάλε τὸν χιώτη ἔξω.— *Ἰντα χιώτης, ἴντα σουλιώτης.— *Χιώτες χιώτες παληκάρια.— Πινηντα ρουμιοὶ ἕναν οὐβριὸ καὶ πινηντα οὐβραῖοι ἕναν χιώτη (Ἡπ).— Οἱ χιώτες πάνε δύο δύο· ὅτι ξεχάσ' ὁ ἕνας νὰ τὸ θυμηθῇ ὁ ἄλλος.— Μοσιέ, μισέ καὶ Μουσελίμη σὸ σπῆτι σου μὴν βάλῃς.— Ἀπέμεινε ἔξω σὰν ὁ χιώτης.— *Τὴν ἔπαθε σὰν χιώτης.— *Χιώτικη τὴν ἔπαθε.— *Τὴν ἔπαθε χιώτικα.— *Μὴ γίνεσαι χιώτης.

Δεκοχτὼ καρδαμυλίτες σὲ μὴν ἀγγουριά δεμένοι.— Ἐκατὸ καρδαμυλίτες ἕνα γάδαρο φορτώναν.— Ἀηγεωργούση λούση λούση, ἢ σκορδοῦλα νὰ σὲ λούση.— Οἱ ἀηγεωργοῦσοι εἶναι κατοσοῦριδες.— Δεκατέσσερες πυργοῦσοι ἕνα μεταλλίκι.— Τὸ λέγαν οἱ λατοῦσοι στὴ σκάλα (λέγεται γι' ἀσήμαντα πράγματα).— Ὅλοι φοβοῦνται τὸν Θεὸ κ' οἱ ἀρμολοῦσοι τὸν

τοῦχο (γιατ' εἶναι τσουκαλάδες)— Οἱ βερβερατοῦσοι εἶν' ἄντε κ' ἔχουν δεκαπέντε γινῶμες.— Οἱ ζιφιανοῦσοι εἶναι τσιγκριάνιδες.— *Βολισιανὸς.— Ὁ βολισιανὸς ἔχει κυβερνιά.— Δεκοχτὼ εἶν' οἱ βεσσαῖοι κ' ἔχουν εἴκοσι θεοῦς.

Κανέννας ἄλλος τόπος δὲν ἀξιῶνεται, ὕστερ' ἀπ' τὴν Πόλη, τόσους ἔπαινους ὅσους ἡ Χίο· στὰ ναυορίσματα χαρακτηρίζεται ὡς ἡ «χώρα τῶν μακάρων» ἢ ὡς «ἐπίγειος παράδεισος». — Ἐλα, ὕπνε, ἀπ' τὴν Πόλη κι' ἀποκοίμισ' τὸ ἀγόρι· ἔλα, ὕπνε, ἀπ' τὴν Χίο κι' ἀποκοίμισ' τὸν υἱό. Σῦρε σεργιάνισέ το στῆς Χιὸς τὰ περιβόλια καὶ γιόμισ' τις τσεπούλες του τριαντάφυλλα καὶ ρόδα.— Νάνι ποῦ τὸ χαρίζανε τὴν Χιὸ μὲ τὰ περβόλια καὶ τὴν Κωνσταντινούπολη μὲ τὰ μαργαριτάρια.— Ἐλα, νύπνε μου, ἀπὸ τὴν Χιὸ κι' ἀποκοίμισ' τὸ μωρό. Κι' ἂν τὸ νυπνίσῃς, νύπνε μου, τρεῖς χῶρες σὲ χαρίζω· τὴν Βενετιὰ μὲ τὸ φλουρί, τὴν Χίο μὲ τὴν μαστίχα, τὴν Πόλη τὴν ἀξακουστή μὲ τὸ λοᾶριν πῶχει.— Κοιμήσου, ποῦ σου ράβγουνε στὴν Χιὸ τὸ πάπλωμά σου, καὶ μέσ' στὴ μέση εἶν' ἀετός, στὴν μπάντα τὸνομά σου.—

Ἡ «χιάζωή» εἶναι παντοτεινὴ ὀπόλαυση. Ἀγάπην ἔχω στὸ Βουνό, τὸ ἀγάπην εἰς τὰ Φλάτσα, ἀγάπη τὸ εἰς τὰ Νένητα, ποῦ βασιλεύουν τ' ἄστρα.— *Καράβι φεύγ' ἀπὸ τὴν Χιὸ, κουμπάρος ἀπ' τὸν γάμο.— Γι' αὐτὸ κι' ὁ χιώτης, ὅταν ξενιτεύεται, μὲ πόνο λείει.— Μισεύω κι' ἀποχαιρετῶ τὴν Χιὸ τὴν καυμένη.— Ἀπορεῖ κι' ὁ κόσμος ὅταν βλέπει τοὺς χιώτες καὶ καὶ τοὺς πολίτες νὰ ξενιτεύονται.— Ἀπ' τὴν Πόλη κι' ἀπ' τὴν Χιὸ, ξένη, τ' ἤθελες ἐδῶ; Δὲν λείπει ὅμως καὶ ἡ κατηγορία ὅτι οἱ χιώτισσες ἀγαποῦν νὰ βιάφουνται.— «Ἰντα χαμπάρι, ἀπὸ τὴν Χιὸ;» «Κοντορροῦδι περισσό, σουλουμὰ μὲ τὸ καντάρι, κοκκινάδι μὲ τὸ φινάρι.» «Ἄμὲ στάρι;» «Ὁ τόπος ἔν τὸ ζάρει.»

Κυκλάδες.— Ἄνδρο ἀνδρειωμένη, Τῆνο τιμημένη, Πάρο παρουσία, Σύρα ψεῖρα, Μύκονο κονίδα καὶ Τζιά θερμιὰ πολλὰ τὰ ἔτη.— Ἄν σ' ἀρέσει, μπάριμπα Λάμπρο, ξαναπέρν' ἀπὸ τὴν Ἄνδρο.— Ἀκοῦς; Γιὰ νὰ φέρω Νηνιακούς;— Εἶναι γιὰ τὴν Τῆνο.— Στὰ Γουῶρα θὰ σὲ στείλω.— Νάξιοι ἀνάξιοι.— Τί φταίει ἡ Νάξο, ὅταν οἱ νάξιοι εἶναι ἀνάξιοι;— Φέγγος, φέγγος, φέγγαρος καὶ τῆς Ἀξιάς ὁ φέγγαρος, ὄχι τῆς Ἀμοργούς τὸ φεγγαράκι.— *Ἀγᾶς ἀξιώτης.— *Ἀξιώτικος γάδαρος.— Κάτου στῆς Ἀξιάς τὰ μέρη ἔκανα ἕνα καλοκαίρι, κ' εἶδα τῆς ἀξιωτοπούλες, ὄμορφες ἀρχοντοπούλες.— Στὴν Πάρο βρέχει.— Εἶναι ἀπ' τὴν Πάρο.— Ἀπὸ τὴν Πάρο καὶ ὄχ' ἀπ' τὴν Τῆνο.— Μὰ δὲν θέλω ἀπ' τὴν Πάρο μὴτε κότα γιὰ νὰ πάρω, μὴτ' αὐγὸ, μὴτε κροκό, μὴτε πρᾶμα θηλυκό.— Λευκιανέικο ἀπεδοσίδι, μιά ἐλλά κ' ἕνα κρομμύδι.— Τὸ Σιφναῖκο ἀπεδοσίδι τρεῖς ἐλλῆς κ' ἕνα κρομμύδι.— *Σιφναῖοι τσουκαλάδες.— Οἱ καταχανάδες (βρυκόλακες) εἶναι στὴν Σαντορίνη καὶ δὲν ἔχουνε ἄδεια νὰ γαιεῖρουνε ὄξω ὡς ποῦ ν' ἀδειάσουνε τὴ θάλασσα μὲ τοῦ κοχλιοῦ τὴν κούπα.— Τῆς Σαντο-

ρίνης τὰ βουνὰ τὴ νύχτα ρίχτου τὴ δροσιά καὶ τὴν αὐγίτσα τὸν κύρ βοριά — Τῆς Σαντορίνης τὸ κρασί, ὅποιος τὸ πίνει ζῆ.

Λωδεκάνησα. — Πάτμο, ἀσήμι ἄδοιο, χρυσάφι διαλεγμένο πούναι τὸ μοναστήρι σου σὲ χώρες ξακουσμένο καὶ σὲ Φραγκιῆς καὶ σὲ Τουρκιῆς εἶναι διαλαλημένο. — Λέρος λέρα — Ἦρθε κι' ἄλλος ἐπ' τὴν Κῶ καὶ γυρεύει μερτικό. — Ὅταν οἱ λέριοι θερίζουν, οἱ καλύμνιοι πᾶν νὰ σπεύρουν. — Κάνει δὲν κάνει καιρό, οἱ νισύριοι ταξιδεύουν. — Ὅπου χιώτης Παντελῆς κι' ὅπου συμιακὸς Νικήτας. — «Ἴδου ἡ Ρόδος ἰδοῦ καὶ τὸ πήδημα.» — Στὴν Ρόδο, ὅπου ἤμουνα, ὅτι κἀναν ἔκανα. — Στὴν Ρόδο βόσκ' ἡ στοργυλο-νύχα, στὴν Κύπρο ἡ δακανοθρομποῦ, στὴν Κρήτη ἡ μακραύτα (ἢ χελειά) — Οἱ καρπαθιῆς πλανούδια' χου' τοὺς ξένους ξεπλανιοῦ τους· ὅχι τοὺς ξένουσιμοναχὰ μὰ καὶ τοὺς ἐντόπιους. — Φοβοῦ τὸν σπεισιώτη, φοβοῦ τὸν ὕδραιώτη φοβοῦ καὶ τὸν καστελλοριζιώτη — Δυὸ καλὲς καστελλοριζιώτισες σ' ἓνα μπλουμὶν μπλουμίζουσι, καὶ μιὰ τὴν ἄλλη δὲν θεωρεῖ. (Αἶνιγμα — μέρα καὶ νύχτα)

Κύπρο. — Κούρης, Κάρης, Διορίζος*), μὰ παρὰ πάντα Κάρης. — Ἐχόχλασει ὁ Κούρης. — Ἀντὰν γεωρκῆσ' ἡ Μεσαρκά, χορτάνουν μάνες καὶ παιδιὰ· κι' ἄνταν γεωρκῆσ' ἡ Πύλα, πεθανίσκουν· πὸ τὴν πεῖνα, κι' ἄνταν γεωρκῆσ' ἡ Πάφου, πιάσ' τὰ ρουχὰ σου καὶ χάθου. — Ἡ ταῖρα ταῖριν ἔν ἔχει κ' ἡ Κρίτου ποδιολόιν. — Περιστερῶνα καὶ Πηγῆ, Μαράθα καὶ Ἡλιά, νάκκου νερὸν ἐζήτησα, κι' ἐδῶκαν ὕλουσία. — Ἐχω πίττες στ' Ὅμοδος, φᾶτε, παιδιὰ μου, φᾶτε. — Ποῦ φᾶ ψωμί τῆς Τίλουρκας καὶ πῆ νερὸν τοῦ Βάτου, κι' ὅπου φιλᾶ τὰ χεῖλη σου, τὸν χάρο λησιμονᾶ τον. — Ἡ πόρτα τῆς Ἀμμοχούστου τὸν κάμηλον χωρεῖ καὶ τὴν νουράν του, ἔν τὴν χωρεῖ. (αἶν. = χουλιάρη). — Τῆς Κύπρου τὸ αυκὸν ἔχει ἑφτὰ πιγιές. Εἶδες αυκὸν, πῆ· ἔπιασες το, πῆ· ἔτσακισές το, πῆ· ἔκαθάρισές το, πῆ· ἀλάτισές το, πῆ· τρώς το, πῆ· ἔφας το, πῆ. — * Κυπριώτικος γάδαρος — ποῦ ἄνταν νὰ πει νὰ φουμιστεῖ, θέλει τὸν κάμπο τῆς Μεσαρκᾶς νὰ κλιστεῖ.

Κρήτη. — Τρία κᾶππα κάκιστα. Καπλαδοκί, Κρήτη, Κιλικία. — Ὁ διάολος εἶχε τρία παιδιὰ· τὸ ἓνα κάθησε στὴν Κρήτη, τὸ δεύτερο στὴν Μάνη, τὸ τρίτο στὴν Κεφαλονιά. — Στὴ Βαρβαρῆ τὰ ρουχὰ μου, στὴν Κρήτη τὸ σπαθί μου. — Θεέ μου, νὰ γινότανε ἡ Κρήτη ρωμιούση, νὰ φύγ' ὁ τουρκὸς ἀπὸ πᾶ, νᾶναι χριστιανωσύνη.

Καλὸ χωριὸ 'ν' ὁ Χάρακας, μὰ ἔχει ἓνα ψεγάδι· ὥστε νὰ πᾶνε στὸ νερό, τοικνώνει τὸ τσικάλι. — Ἔδε παντέρμε Ρέθεμνε, μαῦρα 'ναι τὰ βουνά σου, πὸν τοὺς πολέμους τοὺς πολλοὺς κι' ἀπὸ τὰ φονικά σου. — Τὸ Ξεροστέρνι ὁμορφο, μὰ ἔχει ἓνα ψεγάδι ὅσο νὰ πᾶνε στὸ νερό, τοικνώνει τὸ τσικάλι. — Ποῦ ὁ Θεὸς καὶ ποῦ Χανιά. — Ποπαδὰ καὶ στὰ Χανιά, θεωρῶ τὴ θειά μου καὶ γελᾶ καὶ χτυπᾶ τὰ τσάρναρά τση καὶ μα-

*) Οἱ τρεῖ; ποταμοὶ τῆς Κύπρου.

ζώνει τὰ παιδιὰ τση (αἶν. = καμπάνα). — Ἀπὸ δῶ καὶ στὰ Χανιά βλέπω τὴ θειά μου νὰ γελᾶ (αἶν. Τσερίγου = φωτιά). — Ἀπὸ πᾶ πάω στὴν Τία κι' ἀπ' ἐκεῖ στὴν Βενετία καὶ βαστῶ χαρτιὰ λιντράτα, δώδεκα σακκιὰ γεμᾶτα (αἶν. = οἱ 12 μῆνες).

Κρητικὸ ἄν κᾶνης φίλο, κράτει πάντοτε καὶ ξύλο. — Σφακιανὸ κι' ἄν κᾶνης φίλο, βάστα πάντα κ' ἓνα ξύλο. — Κρητικὲ χαριτωμένε, ὡς τὸν Μάη εἶν' ἡ χαρὰ σου. — Μᾶς ἔνοιωσαν οἱ κρητικοί, πῶς εἴμαστε χανιωῖτες. — Ἐλάτε σεις οἱ καστρινοὶ κ' ἐμεῖς οἱ ρεθυμιῶτες νὰ πᾶμε νὰ γλυτώσουμε τοὺς κλέφτες τοὺς Χανιωῖτες. — Σκυλογιαννὲ ψωριάρη, καλαμιώτη φλεμονιάρη. — Σαράντα δυὸ βοθωνιανοὶ σέρνουν τ' αυγὸ μὲ τὸ σκουῖ. — Σαράντα δυὸ βοθωνιανοὶ τ' αυγὸ ἔτσουροβόλουν καὶ πάλι ἐφρονάζανε ἀνάθεμα στὴν μοναξιά. — Σεφεριανά, Καππαριανά, Μοῖρες, Φανερωμένη, ἄνθρωποι δὲν κονέβγουνε οἱ ξεβιγεντισμένοι. — Στὸν Πύργον εἶναι συννεφιά καὶ στὸ Δωράκι ἀντάρα, κ' ἐφάγαν οἱ Ρωτασιανοὶ μιὰ γαλανὴ γαδάρα. — Ἐγὼ 'μαι σφακιανὸ παιδί, χαράτσι δὲν πληρώνω, καὶ σὰ μὲ παρασφίξουνε, στὶς ρᾶχες μαδαρώνω.

Στὸ Κάστρος εἶν' οἱ ἔμμορφες καὶ στὰ Χανιά οἱ γιάσπρες καὶ στὴ παντέρμη Ρέθεμνος οἱ γαίτανοφρονδάτες. — Μὴν ἀγαπήσης καστρινή, μπαμπάκι φουσκομένο· ἀγάπησε χωριάτσα, ρόδο ξεφροντωμένο. —

Φέρτε σαποῦνι κρητικὸ, ξυράφι ἀπ' τὴν Πάρο, νὰ μπερμπερίσω τὸν γαμβρὸ καὶ τὸν πρωτοκουμπάρο (Νισύρου). — Στιὰ μου μὲ τὰ πρόβατα, Βιέννω μὲ τίς ἐληές σου κι' Ἀρχάνες μὲ τ' ἀμπέλια σου καὶ μὲ τὸ κοπελλιές σου. — Ἀπὸ τὴν Ἐμπαρο κρασὶ κι' ἀπὸ τὴν Βιέννω λάδι κι' ἀπὸ τὸ Μυλοπόταμο ἔληές καὶ παξιμάδι. — Ἡ Στιὰ κάνει πρόβατα κ' ἡ Φώδελε λεμόνια καὶ τ' ἄσκαλάνι κεφαλές, ἀπὸ 'ναι σὰν τὰ χιόνια. — Φωδέλιωνες διαόλισες, ἀγλαδιανὲς μεθύστρες, αἱ καῖμένες ρωγδιανές, ἀπὸ 'ναι σὰν τίς βρῦσες . . .

Ἐφτασα στὸ τέλος. Θαρρῶ, πῶς μπόρεσα νὰ δώσω μιὰ μικρὴ ἰδέα τί φρονεῖ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς γιὰ τὸν ἑαυτό του. Τὸ ἔργο μου δὲν εἶναι τέλει, μὰ παρηγοριεῖμαι ἔχοντας ὑπ' ὄψη τὴν παροιμία, ποῦ λέει «Ὅπ' ἔκανε ὅτι μπόρεσε, ἐπλήρωσε τὸν νόμο».

Γ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

ΠΗΓΕΣ

- 1.— «*Ἀθηνᾶ*», περιοδικόν. «*Ἐξέλιξις τοῦ ὀνόματος Ἰωάννης*» Σπ. Περρῆ, 1911.
- 2.— «*Ἀρμονία*» περιοδικὸν ἐν Ἀθήναις τεύχ. Β'. «*Ἀρκαδικὰ περιπαίγματα*» Ν. Α. Βέη.
- 3.— «*Βραχέϊαι παρατηρήσεις*» εἰς τινὰς λέξεις Π. Βενετοκλέους, 1872.
- 4.— «*Δελτίον*» ἱστορ. καὶ ἔθνογρ. ἐταιρείας. — «*Περιπαίγματα τῶν χωρίων*» Χ. Κορυλλοῦ.
- 5.— «*Deutschland*» im Sprichwort Aug. Hackemann, 1902.

6. — «Die Derbheiten» in Reden des volkes von Kainis.
 7. — «Die Sprichwörter» und sprichwortliche Redensarten der Deutschen, von Korte.
 8. — «Die Deutschen Sprichwörter Simrock,
 9. — «Die Aesthminen» von Gustav Weigand, 1895.
 10. — «Ἑβδομάς» φιλολογ. καὶ χρόνονογ. φύλλον.— Ἔτος Γ'. — «Ἀνέκδοτα» κτλ. Φωτ. Χρυσανθοπούλου.— Ἔτος Β' «Ἑλληνικαὶ παραδόσεις» (Ἡπειρου) Χ. Χρηστοβασίλη.
 11. — «Ἐθνικὸν ἡμερολόγιον» Βρετοῦ.
 12. — «Ἐπιδόριον» Μιχ. Λελέκου Κλεωναίου, 1888.
 13. — «Ἐπτάλοφος» περιοδ.— Ἔτος Γ' «Μνημεῖα» τῆς ἐν Πόντῳ δημοτικῆς
 I. Γ. Βαλαβάνη.
 14. — «Ζωγράφειος ἀγών» 1896.
 15. — «Ἡ Ἑλληνικὴ ὀνοματολογία» Διονυσ. Μαρκοπούλου 1909.
 16. — «Ἡ κατὰ τὸ Πάγγαιον χώρα» Δ. Γουσόου 1894.
 17. — «Ἰασηρικὰ» I. Σταματιάδου, 1893.
 18. — «Κυπριακὰ» Ἰθων. Α. Σακελλαρίου, 1891.
 19. — «Λαογραφία» τόμοι Α'. Β'. Γ'. καὶ Δ'.
 20. — «La France» merveilleuse et legendaire Guidoz.
 21. — «Λεξικόν» τῆς καθ' ἡμᾶς διαλέκτου, Σκαρλάτου Δ. Βυζαντίου 1857.
 22. — «Μελέται» περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλλ. λαοῦ «Παροιμίαι»
 N. Γ. Πολίτου, 1889.
 23. — «Μικταὶ ἀντίθετοι» Σπυρ. Π. Λάμπρου.— «Ἐθνικαὶ ἔθροις» 1905.
 24. — «Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα» Φιλ. Σουλ. Παρνασσού 1871.
 25. — «Οἱ φηγάδες δράμα» Π. Τριανταφυλλίδου, 1870.
 26. — «Ὁ χρόνος» ἡμερολόγιον, 1863.
 27. — «Πανδιώρα» περιοδικόν.
 28. — «Παρνασσός» Ἑλλ. Φιλ. Παρνασσού.
 29. — «Παροιμίαι» δημόδεις I Βενιζέλου. 1867.
 30. — «Παροιμιαστήριον» συλλογὴ παροιμιῶν Ἡπειρου, Π. Ἀραβαντινοῦ 1863.
 31. — «Ποικίλη στοὰ» ἡμερολόγιον. 1881.
 32. — «Περιοδικόν» Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου τόμοι ΑΑ'.
 33. — «Περιπαίγματα» Καλαβρύτων Χ. Κορυλλοῦ.
 34. — «Περιοιλλογί» γλωσσικῆς ὕλης ἐκ Πελοπον. 1887.
 35. — «Συλλογὴ» παροιμιῶν I. Φ. Βερέττα, 1860.
 36. — «Συλλογὴ» χιαζῶν ἀνεκδότων Στυλ. Γ. Βίου.
 37. — Τὸ «Σοῦλι» Π. Α. Σ. 1860.
 38. — Τὸ «Χιαζὸν γλωσσάριον» Α. Γ. Πασπάτη 1888.
 39. — «Τραγοῦδια ρωμαίικα» Arnold Passow.
 40. — «Unser Deutsches Land» Spamer.
 41. — «Χιαζὰ ἀνάλεκτα» Κ. Ν. Κανελλάκη 1890 κ. ἄ.

Α. ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Η ΚΟΛΑΣΗ

ΤΟΥ ΔΑΝΤΕ ΑΛΙΓΙΕΡΗ

Ἔσμα δέκατο ἕβδομο

Νά ! τὸ θερίο μὲ τὴν οὐρὰ τῆ συγλερῆ πού τὰ ὄρη
 τρυπᾷ, καὶ τάρματα συντρίβει καὶ τὰ κάστρα, νὰ ὅποιον
 μολεύει δλόκληρη τῆ γῆ ! Τέτια ἀρχινᾷ ὁ Ὀδηγός μου
 νὰ μοῦ λαλεῖ, καὶ τοῦ κχμε σημάδι πρὸς τὴν ἄκρη,
 σιμὰ στὸ τέλος τῆς ποριᾶς ν' ἀρτεῖ τῆς μαρμαρένιας.⁽¹⁾
 Κ' ἡ εἰκόνα αὐτῆ τοῦ δόλου ἢ αἰσχροῦ, σιμόνοντας, ἀράζει
 κεφάλι καὶ κορμί, μὰ ἀπάνου τὴν οὐρὰ δὲ σέρνει.⁽²⁾
 Τὸ πρόσωπό του πρόσωπο δικαίου, τόσο ἔδειχνε ἔξω
 καλόβολη ὄψη, μὰ φειδιοῦ τὸ σῶμα του ὄλο τ' ἄλλο.
 Δυὸ χέρια ὡς τίς μασκάλες εἶχε τριχερά· στὸ στήθος,
 στὴ ράχη καὶ στὰ δυὸ πλευρὰ ζωγραφιστὰ τρεχούλια
 καὶ κόμπους. Πίστερες θωριές, ἀπκνωτὲς καὶ πρῶτες,⁽³⁾
 δὲ θάλαν σὲ φαντὸ πιστὲς οἱ Τοῦρκοι οὔτε οἱ Ταρτάροι,
 κι' οὔτε τεντώθηκν πανιὰ παρόμοια ἀπ' τὴν Ἀράχνη.
 Στὴν ὄχθη ὡς στέκον, κάποτε τὰ πλοῖα, μισὰ στὸ κῆμα,

1) Τὸ πέτρινο μονοπάτι πού περιγράφηκε στὸ 15 ἄσμα καὶ τὸ ἔπειτα
 ἀκολουθοῦσαν οἱ δυὸ ποιητὲς γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴν πύρινη βροχῆ. Τὸ κεί-
 μενο λέγει πρὸ συμπεκνωμένον : Vicino al fin de' passeggiati marmi,
 δηλ. κοντὰ στὸ τέλος τῶν μαρμάρων πού περάστηκν (ἀπὸ μᾶς). ἴσως
 πρὸ πιστῆ θὰ εἶταν ἡ ἀκόλουθη μετάφραση :

... νὰ μοῦ λαλεῖ καὶ γνέπει του στὴν ἄκρη νάρτει, ἐκεῖ ὅπου
 τὸ διάβα ὄθε περάσαμε, τὸ μαρμαρένιον σώνει

2) Ὁ Γερίων εἶνε τὸ σύμβολο τοῦ δόλου. Ὁ δόλος δὲν δείχνει ποτὲ
 τὸν σκοπὸ του, τὸ τέλος, κι' ὁ Γερίων πού τὸν συμβολίζει τὴν οὐρὰ του
 πού θὰ περιγράψει παρακάτω.

3) Sommesse et sopraposte: Ἐννοεῖ χρώματα πού ἀποτελοῦνε τὸ
 πρῶτο φάδι καὶ χρώματα πού κεντιοῦνται ἀπὸ πάνου γιὰ τὸ στόλισμα τοῦ
 ὑφάσματος.

μισά στη γῆς· κι' ὡς τῶν φαγάδων Γερμανῶν τῆ χώρα (1)
 τὸν πόλεμό του σιάζεται νὰ κάμει τὸ καστόρι· (2)
 τέτιο στεκότουν τὸ φριχτὸ θερίο στὸ ἀχειλι ἀπάνου,
 πού, πέτρινο, τὴν ἄμμο κλει. (3) Στὸν ἀέρα τὴν οὐρά του
 τροχοῦσε ἀκέρηα, στρήφοντας ἀπάνου τὴ διχάλα,
 φαρμακερή, πού ἀρμάτونه κεντρί σὰν τῶν σκορπιῶνε.
 — Πρέπει, μοῦ λέγει ὁ Δάσκαλος, ὁ δρόμος μας μιά στάλα
 νὰ στρήφει τῶρα πρὸς τὸ δόλιο ζωὸ ποὶ ἐκεῖ πλαγιαίζει.
 Καὶ κατεβαίνοντας δεξιά, βήματα πήαμε δέκα,
 στὴν ἄκρη, νὰ ξεφύγουμε τὴν ἄμμο καὶ τὶς φλόγες.
 Κι' ὅταν σιμά του ἐφτάξαμε, πὺ πέρα λίγο, ἀνθρώπους
 εἶδα, στὴν ἄβυσσο κοντά, νὰ κάθονται στὸν ἄμμο.
 Κι' ὁ Δάσκαλος — Τοῦ γύρου αὐτοῦ γνώση γιὰ νάχεις πλέρια
 πάνε τὴν τύχη τους νὰ διεῖς, μοῦ λέγει, μὰ ἐκεῖ πέρα
 κοντὰ τὰ λόγια σου ἄς σταθοῦν. Ὡς ὅτου νὰ γυρίσεις
 αὐτόνα θὰ παρακαλέσω ἐγὼ νὰ μᾶς δανείσει
 τίς πλάτες του τίς δυνατὲς — Μονάχος ἔτσι, ἀπάνου
 στοῦ γύρου ἀκόμα τοῦ ἔβδομου τὴν ὑστερνὴ τὴν ἄκρη,
 στρατοκοποῦσα ὄθε τὸ πλῆθος τὸ ἄχαρο καθόνταν.
 Σκοῦσε ἀπ' τὰ μάτια ὁ πόνος τους· (4) πότε τῆς γῆς τὴν πύρα
 πότε τὴν ἄχνα ἐδῶθε ἐκείθε ἐδιώχναν μὲ τὰ χέρια.
 Δὲν κάμουμε τὸ θέρο ἄλλοιῶς οἱ σκύλοι μὲ τὰ πόδια
 καὶ μὲ τὸ στόμα, ὡς τοὺς δαγκοῦν ντάβανοι ἢ φύλλοι ἢ μυίγες.
 Τὸ μάτι ρίχνοντας στὴν ὄψη κάποιων ἀπ' ἐκείνους,
 πού ἢ βασανίστρα χτύπαε φλόγα, δὲ γνωρίζω οὔτε ἕνα.
 Μὰ στοῦ καθένα τὸ λαιμὸ στοχάστηκα, μὲ χρῶμα
 καὶ μὲ σημάδι διάφορο, πουγγιά, κ' ἔλεεε ἐκείθε
 βροσκοῦσε ζωὴ τὸ μάτι τους. (5) Κι' ὡς πύγαίνα, κυττώντας,

1) Στὸ Δούναδη. 2) Ἐτοιμάζεται νὰ πιάσει ψάρια στέκοντας μὲ τὴν οὐρὰ μέσα στὸ νερό.

3) Τὸ χεῖλι τῆς ἄβυσσος εἶνε πέτρινο καὶ σ' αὐτὸ τελεῖται ὀλόγυρα ὁ κάμπος μὲ τὴ φλογερὴ ἄμμο πού περιγράφηκε στὰ δυὸ προηγούμενα ἄσματα. 4) Ἐκλαίγαν. 5) Οἱ τοκογλύφοι. Τὰ πουγγιά δείχνουν ὅτι ὄλη τους ἢ σκέψη στὴ ζωὴ δὲν ἦτανε παρὰ πῶς νὰ γεμίζουν τίς σακκοῦλες τους. Τὰ χρώματα καὶ τὰ σημάδια εἶνε τὰ οἰκόσημα τῆς οἰκογένειας ἀπ' τὴν ὁποία κατάγονταν.

ἀνάμεσό τους ξάνοιξα σὲ κίτρινη σακκοῦλα
 κάτι γαλάζιο, λιονταριοῦ σχῆμα καὶ στάση πού εἶχε. (1)
 Καὶ τῆς ματιᾶς μου ἀκόλουθα μακραίνοντας τὸ ρέμα,
 κι' ἄλλο ξεχώρισα πουγγί, κι' ἀπὸ αἷμα πὺ σακρλάτο,
 πού χήνα κι' ἀπὸ βούτυρο λευκότερη ἱστοροῦσε. (2)
 Κ' ἕνας πού τᾶσπρο του πουγγί σημαδεμένο τόχε
 μὲ σκρόφα μπλάβα καὶ χοντρή: (3) — Τὶ θὲς στὸ λάκκο αὐτόνα;
 Φεύγα! μοῦ λέγει, κ' ἀφοῦ ζεῖς ἀκόμα, ἐδῶ ξερβιά μου
 κι' ὁ γείτονάς μου ὁ Βιταλιάνος (4) μάθε πῶς θὰ κάτσει.
 Παδουάνος εἶμαι ἀνάμεσα στοὺς Φλωρεντίους τούτους.
 Συχνὰ μοῦ ξεκουφαίνουε τ' αὐτιὰ μὲ τίς κραυγὲς τους,
 «ἄς ἔρτει» ξεφωνίζοντας, «ὁ μέγας Καβαλάρης
 πού ἐδῶ θὰ φέρει τὴ σακκοῦλα μὲ τοὺς τρεῖς τοὺς τράγους» (5)
 Στρήφει τὸ στόμα, ὡς ἔπαψε, κ' ἔξω τὴ γλώσσα σέρνει,
 σὰ βῶδι τὸ ρουθοῦνι του πού γλύφει, κ' ἐγὼ τότε,
 φοβούμενος μὴν ὀργιστεῖ, περσότερο ἂν στεκόμουν,
 ἐκείθε πού λίγο νὰ στοθῶ παραγγελμένο μοῦ εἶχε,
 γυρίζω πίσω ἀφήνοντας τοὺς κουρασμένους ἴσκιους.
 Βρῆκα στοῦ ἀνήμερου θερίου τὴ ράχη ἀνεβασμένο
 τὸν Ὀδηγό μου, κι' — Ἄφοβος, μοῦ λέγει τῶρα νάσαι
 καὶ δυνατός! μὲ σκάλες πὰ θὰ κατεβοῦμε τέτιες. (6)
 Ἄνεδα μπρὸς καὶ θέλω ἐγὼ νὰ βρῖσκομαι στὴ μέση,
 πού νὰ τῆς στέκει τῆς οὐρᾶς ἀδύνατο νὰ βλάψει.
 Σὰν ὄπου τόσο βρῖσκεται στὸ τίναγμα τῆς ζέστης
 κοντὰ τῆς τεσσαρόμερης, πού ξέθωρα ἔχει νύχια
 καὶ τρέμει σύγκορμα μονάχα πού θωρεῖ τὸν ἴσκιο· (7)

1 Οἰκόσημο τῶν Gianfigliuzzi τῆς Φλωρεντίας.

2) Οἰκόσημο τῶν Ubbriachi τῆς Φλωρεντίας. 3) Οἰκόσημο τῶν Scrovignini τῆς Πάδοβας. 4) Περιφήμος τοκογλύφος τῆς Πάδοβας. Τ' ὄνομά του Vitaliano del Dente. Τὸ μέγαρό του ἦταν γειτονικὸ τῶν Scrovignini.

5) Οἰκόσημο τῶν Buiamonti. Ὁ Μέγας Καβαλάρης εἶνε ὁ Giovanni Buiamonte, περιφήμος τοκογλύφος τῆς Φλωρεντίας. Τὸν ἐκράζαν ἔτσι περιπαιχτικά. 6) Καθὼς θὰ διοῦμε, στὸν τελευταῖο γύρο θὰ τοὺς κατεβάσει ὁ γίγαντας Ἄνταϊος, καὶ θὰ θγοῦνε ἀπ' τὴν Κόλαση πικασμένοι ἀπ' τίς τρίχες πού σκεποῦνε τὸ σῶμα τοῦ Ἐωσφόρου. 7) Πού ἀνατριχιάζει μονάχα πού βλέπει μέρος σκιασμένο, μέρος δροσερό, μέρος κρύο.

τέτιος κατάντησα, τὰ λόγια ὡς γροίκησα πού μοῦ εἶπε.
 Μὰ τὴ ντροπὴ οἱ φοβέρες του, μοῦ δώσανε πού κάμει
 σ' ἀφέντη λεονταρόκαρδο μπροστὰ γενναῖο τὸ σκλάβο.
 Καὶ σ' ὅμοιες πλάτες κάθησα. Καὶ μ' ὄλο «ἀγκάλιασέ με!»
 πού θέλησα νὰ πῶ, ἢ φωνὴ δὲ βγήκε ὡς τὸ θαρροῦσα.
 Μὰ αὐτὸς πού σ' ἄλλους κι' ἄλλοτες μὲ βροῖησε κινδύνους,
 μὲ δένει ὡς ἀνεβαίνω, μὲ τὰ χέρια καὶ βραχῶνά με,
 καὶ λέγει: — Τώρα κίνησε, Γερῶν· οἱ γῆροι νάνε
 πλατυοὶ (1) καὶ τὸ κατέβασμα σιγῶ, καὶ τὸ καινούργιο
 φορτίο στοχάσου πού κρατᾶς — Ὡς πίσω ἢ θάρκα
 τραβιέται ἔθε εἶτανε, κι' αὐτὸς ἀνοίγεται ὅμοια ἐκεῖθε.
 Κατόπι πλέρια ἐλεύτερος ὡς νοιώθεται, ἐκεῖ πού εἶχε
 τὰ στήθια στρέφει τὴν οὐρά, σὰ χέλι τὴν τεντόνει,
 κινάει, καὶ μὲ τὰ χέρια ἀρπᾶ, τὸν ἀέρα πρὸς αὐτόνα. (2)
 Τοὺς χαλινούς ὁ Φαέθονας σὰν ἄφησε κι' ἀνάψαν,
 ἀκόμα ὡς δείχνουν, οἱ οὐρανοί· (3) νὰ τοῦ μαδοῦνε οἱ πλάτες
 σὰν ἔννοιωσε ὁ Ἴκαρος ὁ μαῦρος, τὸ κερὶ ἀνελῶντας,
 καὶ τοῦ κραζε ὁ πατέρας του: «Δρόμο κακὸ βασταίνεις!»
 δὲ λέγω ὁ τρόμος πιότερος ἀπ' τὸ δικό μου νὰ εἶταν,
 ἀπὸ παντοῦ σὰν ἔννοιωσα στὸν ἀέρα πὼς βρισκόμουν
 κ' ἔξω ἀπ' τὸ ζῶο, στοχάστηκα σβυσμένα ὅσα θωροῦσα.
 Πλέχοντας πάει σιγὰ σιγὰ γυρνᾶ καὶ κατεβαίνει,
 καὶ μόνο, πού ἀπ' τὰ βύθη, πνέει στὴν ὄψη μου, τὸ νοιώθω. (4)
 Γροικοῦσα τώρα στὰ δεξιὰ νὰ κάμει κάτωθι μας

1) Μὲ μεγάλη διάμετρο γιὰ νὰ μὴν εἶνε ἀπότομο τὸ κατέβασμα.

2) Κάμει κατεβαίνοντας τὴν κίνηση πού κάμουν οἱ θουτηχτῆδες, πού τραβοῦνε πρὸς τὸν ἐαυτό τους τὸ νερὸ μὲ τὰ χέρια. 3) Ὁ Γαλαξίας κατὰ τὴν μυθολογία δείχνει τὰ ἔχνη τῆς φωτιᾶς πού ἀναψε στὸν οὐρανὸ τὸ ἄρμα τοῦ Ἥλιου κακὰ κυβερνημένο ἀπ' τὸν Φαέθονα. 4) Ὁμολογῶ πού ἢ ἀπόδοση τοῦ στίχου αὐτοῦ εἶνε σκοτεινότερη καὶ συχωριέται μόνο ἀπ' τὴν προπλάθειά μου ν' ἀποδώσω ἀκέρηα τὴν ἔννοια χωρὶς νὰ τὴ συνεχίσω στὸν ἐπόμενον στίχο. Ἡ ἔννοια εἶναι: Καὶ τὸ ὅτι τὸ ζῶο γυρνᾶ καὶ κατεβαίνει τὸ αἰσθάνομαι ἀπ' τὸ φύσημα πού μοῦ χτυπᾶ τὸ πρόσωπο ἀπ' τὰ βύθη. Σὲ μιὰ ἀπ' τίς πρῆγουμένους μου μετάφρασεις πού καταδίκασα, εἶχα γράψει ἀναλυμένα:

Μὰ δὲν τὸ νοιώθω ἀπ' ἄλλο τι παρέξ ἀπ' τὸν ἀγέρα
 ἀπ' τὸ βυθὸ πού μοῦ χτυπᾶ τὸ πρόσωπο.....

φριχτὸ τὸ ρέμα βρόντημα· γιὰ τοῦτο τὸ κεφάλι
 πρὸς τὸ βυθὸ προβάλλω μὲ τὰ μάτια, μὰ τὴ δειλία
 μ' ἄφησε τότες ἢ ἄβυσσο, γιατί, θωρῶντας φλόγες
 καὶ κλάματα γροικῶντας, πίσω δλότρεμος τραβιοῦμαι.
 Κι' ἀπὸ τ' ἀνήκουστα δεινὰ πού σίμοναν δλοῦθε,
 νοιώθω ὅτι πρὶν δὲν ἔννοιωθα, κατέβασμα καὶ γύρους.
 Σὰν τὸ γεράκι στὸ φτερὸ πού ἐστάθηκε πολλήωρα
 χωρὶς νὰ διεῖ πετούμενο κανένα ἢ τὴ δελεάστρα,
 κάμει νὰ πεῖ τοῦ γερακάρη: «'Αλλοίμονο! γυρίζεις!»
 ἀποσταμένο μ' ἐκατὸ ξεπέφτει γύρους ἔθε
 γοργόφτερο εἶχε πεταχτεῖ, καὶ κάθεται ὀργισμένο
 κι' ἀμίλητο (1) ἀπ' τὸν κύρη του μακρῶ, παρόμοια κάτω
 στὸ βάθος, ὁ Γερῶν, στοῦ θράχου σύρριζα τὰ πίδα
 τοῦ δλόρτου, μᾶς παράτησε, κι ὡς ξεφορτώθηκέ μας
 ἄφαντος γέννηκε καθὼς ἢ κόκκα ἀπὸ τὸ νεῦρο. (2)

1) Μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει ἔτσι νὰ ἐξηγηθεῖ τὸ disdegnoso καὶ ὄχι ἀκατάδεχτο οὔτε ἀπόηστο: ἀμίλητο ἀπ' τὴν λύπη του, χολοσικασμένο.

2) Τὸ πίσω μέρος τῆς σαίτας ἀπὸ τὸ νεῦρο τοῦ δοξαριοῦ.

ΕΝΑΣ ΠΑΛΛΗΚΑΡΑΣ

Στὴ διεύθυνση τοῦ «ΛΟΓΟΥ»

Ἀγαπητέ μου κ. Χαλκούση,

Μοῦ κάνατε τὴν τιμὴ νὰ μοῦ ζητήσετε κάτι γιὰ τὸ «Λόγο». Γιὰ τὴν ὥρα δὲν ἔχω τίποτε καλλίτερο νὰ σὰς στείλω, ὅπ' αὐτὸ τὸ διήγημα ποὺ γράφηκε ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, καὶ δὲν παρουσιάζει βέβαια καμμιά σοβαρὴ φιλολογικὴ ἀξίωση. Ἄν τὸ κρίνετε ἀξιο τὸ δημοσιεύετε. Ἄν ὄχι, θάχετε τὴν ὑπομονὴ νὰ περιμένετε νὰ σὰς στείλω κάτι φιλολογικώτερο ὅταν μ' ἀφήσει ἡ καθημερινὴ δημοσιογραφικὴ δουλειά μου λίγο καιρὸ νὰ ἐτοιμάσω κι' ἐγὼ κάτι ἀντάξιο μὲ τὸ ὄρατιο κι' εὐγενικό σας ἔργο, ποὺ τὸ θαυμάζομε ὅλοι μας ἐδῶ στὴν Πόλη καὶ τὸ καμαρώνομε μὲ ὅλη μας τὴν καρδιά.

Σὺς σφίγγω τὸ χέρι μὲ θερμὴ φιλία κι' ἐκτίμηση.

ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

Ἀφιερωμένο στὸν καλὸ μου φίλο κ. Γιάγκο Παπαῖ.

Ὅταν γνώρισα τίς προάλλες ποὺ ἤμουνα στὸ Φανάρι, ἐκεῖ δὰ στὸ ἤσυχο λιμανάκι τῶν καϊκιῶν, τὸν παλιὸ μας τὸν καϊχιστὴ τὸν κύρ Γεώργη, ποὺ μὲ ἤξερε ἀπ' τὰ παιδιὰτικά μου χρόνια, ἡ καρδιά μου πέταξε ἀπὸ χαρά.

Ἄφησα ὅλους τοὺς ἄλλους ποὺ μάλωναν σὰν παλαβοὶ ποιὸς νὰ μὲ πρωτοπάρει, καὶ πήδηξα μέσα στὸ καϊκι τοῦ.

— Μὲ γνώρισε, καλέ μου κύρ Γεώργη ;

— Ἀκοῦς ἐκεῖ, κυρία μου ; Καὶ τώρα ποὺ εἶσαι μεγάλη κυρία, μὲ φαίνεται πὼς εἶνε χθὲς ἀκόμα ποὺ σὲ σήκωνα, παιδί πρᾶμα, νὰ σὲ βάλω μέσα στὸ καϊκι μου. Ἔ, κι' ἐμεῖς βλέπεις, γεράσαμε πειά.

— Ὅχι δὰ, καλὰ βαστάς ἀκόμα. Ἀμὲ ὁ Θεοδωρὴς τί γένεται ; Μὲ θυμᾶται καθόλου ὁ φίλος μου ; κι' ἐκεῖνος θὰ εἶνε τώρα παλληκάρη.

— Παλληκάρη καὶ παλληκάρη, μιὰ φορὰ ὁ Θεοδωρὴς μου ! εἶπε περὶ φανα ὁ κύρ Γεώργη στρίβοντας τὸ ἄσπρο του μουστάκι.

Ὁ γυιὸς του ὁ Θεοδωρὴς ! πὼς τὸν θυμοῦμαι ἀκόμα τὸ μικρὸ τσαχπινάκο φίλο μου, ποὺ γράμματα δὲν ἤθελε ποτέ του νὰ μάθει, μόνο γύριζε ὅλη μέρα στὴ θάλασσα καὶ ξεροζῶνε μύδια ἀπ' τοὺς πάτους τῶν βαποριῶν. Τὰ μάτια του ὅμως — μαῦρα κάρβουνα — λαμποκοποῦσαν ἀναμμένα ἀπ' τὴν ἐξυπνάδα.

— Ἔρεις, καθήμενε, πόσο ἤθελα νὰ τὸν ξαναῖδῶ ; τί τέχνη τὸν ἔμαθες ; καλὸ παιδί εἶνε ;

Τὰ μάτια τοῦ κύρ Γεώργη γέμισαν δάκρυα.

— Καλὸ παιδί, μάλαμα, κυρία μου. Καὶ παλληκάρη ἀληθινὸ. Ἄμ δὲν τὰ ξέρεις δὰ ! Προχτές γένηκε χρόνος ποὺ τὸν πάντρεψα. Καὶ νάξερεις πὼς ! Νὰ στὰ λέω, κόρη μου, καὶ νὰ τρέχουνε τὰ μάτια σου, ἔσένα ποῦ εἶσαι τέτοια πονόφυχη.

— Λέγε, κύρ Γεώργη μου, λέγε.

— Ἔτσι ποὺ λές, κόρη μου, ὁ Θεοδωρὴς μου γένηκε τὸ λοιπὸν ὀραμαπατζῆς. — Πατέρα, μὲ εἶπε, τ' ἄλογα ἀξίζουνε πειὸ πολὺ ἀπ' τὰ κουπιά. Ἐοῦ ἔχε τὸ καϊκι σου νὰ βγάξεις χαρτζιλίκι ἐγὼ θὰ γένω ἄραμαπατζῆς νὰ βαστῶ τὴ φαμίλια. Κι' ἔξυπνος ὅπως εἶνε — τὸν ξέρεις δὰ — ἔμαθε γλήγωρα τὴν τέχνη κοντὰ στὸ μάστορη, καὶ πότε εἰσάξε ἄραμπάδες, πότε ἔβγαине στ' ἀγῶγι. Τώρα τὸν ἀξίωσε ὁ Θεὸς κι' ἔχει δικὸ του ἀμάξι. Καλὸ παιδί, κυρία μου, μὰ ἀψὺς πολὺ. Σὰν ἀνάψει τὸ αἷμα του, μπαροῦτι μοναχό κανένα δὲν ἀκούει. Θεοφοβούμενος ὅμως. Γιὰ τὴν πίστη του καὶ τὴν πατρίδα του τὴ ζωὴ του τίποτε δὲν τὴν λογαριάζει.

Ἦτανε λοιπὸν ποὺ λές πέρσι τῆς Παναγίας τῆς Σηλυβριανῆς, μεγάλη ἡ χάρη της — καὶ ὁ κύρ Γιώργης σταυροκοπήθηκε — καὶ καθὼς μᾶς ἔκανε τέτοιες καλωσύνες, καλὴ ὥρα σὰν καὶ φέτος, ἀπεφάσισα νὰ τραβήξω μὲ τὸ πανάκι στὸ πανηγύρι γιὰ τὸ εἶχα τάξιμο ποὺ ἀρρώστησε ἡ Φανὴ μου τὸ χειμῶνα. Παράγγειλα τὸ Θεοδωρὴ νὰ μὴ λείψει νύχτα ἀπ' τὸ σπῆτι, γιὰ τὸ συνειθοῦσε τὸ παληόπαιδο νὰ ξενητάει στὰ γλέντια, — ὄχι πειὰ τώρα, συμμαζώχτηκε μὲ τὴ γυναῖκα του. Λοιπὸν ποὺ λές ἤμουνα στὴ Σηλυβριά. Τὴν τρίτη μέρα τοῦ παναγυριοῦ, ξεκίνησα μὲ τὸ καλὸ ἀπ' τὰ χαράμματα, καὶ τὸ βράδυ, δυὸ ὄρες ἀπ' τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλιου, ἤμουνα στὴν Πόλη. Ὅσο νὰ φτάσω σπῆτι, νυχτώθηκα στὰ καλά. Φτάνω σπῆτι, χτυπῶ τὴν πόρτα, μ' ἀνοίγει ἡ Φανὴ. Σὰν ὀλλοιώτικη μὲ φάνηκε. Οὔτε τραπέζι βαλμένο, οὔτε τίποτε. Τὶ διάολο, αὐτὴ τὸ ἤξερε πὼς θάρτω σήμερα. Τ' ἄλλα παιδιὰ συμμαζωμένα σὲ μιὰ κόχη, οὔτε κουνήσανε ποὺ μὲ εἶδανε.

— Τὶ τρέχει, βρὲ σεῖς ; τοὺς λέω. Ποὺ εἶνε ὁ Θεοδωρὴς, γυναῖκα ;

— Ὁ Θεοδωρὴς ; μὴ θυμώσεις Γεώργη μου, ἀρχίζει ἐκείνη μὲ τρεμουλιαστὴ φωνή. Κάθισε τώρα καὶ θὰ στὰ πῶ.

Ἐμένα τὸ αἷμα μου ἀναψε. Κάτι μυρίστηκα.

— Μωρή, τὸ παιδί ποὺ εἶνε ; μίλα γλήγωρα. Ἡ γυναῖκα μου ἄρχισε νὰ κλαίει.

— Τὶ σοῦ φταίω ἐγὼ καὶ φωνάζεις . . . Ἐγὼ δὲν τρέμω ; ἐγὼ μάνα δὲν εἶμαι ; εἶναι δυὸ ὄρες τώρα ποὺ ἔφυγε ἄρατωμένος. Πάει, λείει, νὰ γλυτώσει ἓνα κορίτσι ἀπ' τὰ Τούρκικα.

— Μάνα μου, εἶπε, ἐγὼ ἀπόψε ὡς τὸ πρῶτὸ ἡ ἔρχομαι ἢ δὲν ἔρχομαι. Παρακάλε τὴν Παναγιὰ νὰ γυρίσω. Μὰ σὰν ἔρτω, μονάχος δὲ θάρτω, καὶ ξέρε το. Πάνε νὰ παρακαλέσεις τὴν Παναγιὰ νὰ γλυτώσει τὸ κορίτσι.

Τὸ ξέρεις τὸ παιδί μας, Γεώργη μου. Δὲ μιλιέται. Σὰν κορώσει τὸ αἷμα του, κανένα δὲν ἀκούει. Τὸν ἄφησα λοιπὸν καὶ πῆγε στὴν εὐκὴ τοῦ Θεοῦ. Σὲ λίγο ἔρχεται ὁ Παναγιώτης ὁ φίλος του καὶ μὲ τὰ λέει ὅλα. Εἶχε αὐτὲς τὶς μέρες, ὁ Θεοδωρῆς μας κάτι δουλειὲς μὲ τοῦ Τουρχίν πασᾶ τὸ κονάκι, καὶ χρειάστηκε νὰ πάει σήμερα τὸ πρωὶ ἐκεῖ ἀπάνου στὸ Σουλτάν Μεχμέτ νὰ βιδώσει μονάχος του τὶς ρόδες τοῦ μεγάλου ἀμαξιοῦ τοῦ πασᾶ. Δουλεύοντας λοιπὸν δίψασε καὶ μπῆκε μέσα στὴν αὐλὴ νὰ γυρέψει ἕνα ποτήρι νερό. Ἐκεῖ βλέπει ἕνα κορίτσι νὰ στέκεται καὶ νὰ τὸν κυττάει φοβισμένο. Κατάλαβε πὼς ἦτανε ρωμηοκόριτσο καὶ τῆς γύρῃψε ἕνα ποτήρι νερό, μὰ ἐκείνη ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο τῆς καὶ τοῦ λέει ἔξαφνα βιαστικά:— Χριστιανὸς εἶσαι; κι' ἐγὼ εἶμαι χριστιανή. Γιὰ τόνομα τῆς Παναγιῆς γλύτωσέ με! Θὰ μὲ τουρκέψουνε αὔριο!— Πὼς βρέθηκες, μωρή, ἐδῶ μέσα; τῆ ρώτησε ὁ Θεοδωρῆς. Κι' ἐκείνη τοῦ τὰ διηγῆθηκεν ὅλα. Πὼς ἦταν ἀρφανὸ κορίτσι ἀπ' τὴ Χίο, κι' ἦρθε μαζὺ μ' ἄλλες κοπέλλες νὰ μπει δούλα στὰ ξένα, μὰ ἔπεσε στὰ χέρια μιανῆς πλάτρας ἀτιμῆς, κι' ἐκείνη, ποῦ νὰ τὴν κάψει ὁ Θεός, τὸ ποῦλησε τὸ κορίτσι δεκαξὶ λίρες στοῦ πασᾶ τὸ κονάκι. Τὴν εἶχανε μιὰ ἐβδομάδα τώρα μὲ τὸ καλὸ καὶ μὲ τὰ γλυκὰ τὰ λόγια, γιὰτὶ θέλανε νὰ τὴν τουρκέψουνε καὶ νὰ τὴν πάρει ὁ γιὸς τοῦ πασᾶ στὸ χαρέμι του.

Ἐκεῖ ὁ Θεοδωρῆς ἄναψε σὰν τᾶκουσε ὅλ' αὐτά.

— Ἀκουσέ με, τῆς λέει. Δὲν ἔχουμε καιρὸ νὰ χάνουμε. Ἀπόψε τὴ νύχτα κιάλας θ' ἀρματωθῶ καὶ θάρτω νὰ σὲ κλέψω καὶ ὁ Θεὸς βοηθός. Ἀκουσέ με καλά. Ἐγὼ θὰ φυλάω ὅλη τὴ νύχτα ἐδῶ ἔξω μὲ τ' ἀμάξι μου. Ἐσὺ ὅποτε μπορέσεις εὔρε μιὰ στιγμή ἐκεῖ ποῦ θὰ κοιμοῦνται ὅλοι, ἀνοίξε σιγὰ σιγὰ τὴν πόρτα καὶ πετάξου ἔξω. Κύτταξε καλά. Μὲ παίρνεις στὸ λαιμό σου. Ἄν μὲ πιάσουνε θὰ μὲ σκοτώσουνε, μὰ ἐγὼ θὰ σκοτώσω πρῶτα ἐσένα, νὰ μὴ σ' ἀφήνω ζωντανὴ στὰ χέρια τους, καὶ ὕστερα θὰ σκοτωθῶ κι' ἐγὼ. Γιὰ τὴν πίστη μας θὰ σκοτωθοῦμε!

Αὐτὰ μού εἶπεν ὁ Παναγιώτης κι' ἔφυγε βιαστικά νὰ πάει νὰ φυλάξει βάρδια μὲ τὸ Θεοδωρῆ.

— Τὶ νὰ στὰ πολυλογῶ κυρία μου, ἐκείνη τὴ νύχτα ἔτσι τὴν περάσαμε. Ὡς τὸ πρωὶ μὲ τὴ γυναῖκα μου στὸ παράθυρο. Ποῦ φαι, ποῦ ὕπνος. Ἐκάν' ἐκείνη νὰ μιλήσει μὰ ἐγὼ δὲν τὴν ἄφηνα νὰ πεῖ τοιμουδιά, καὶ τῆς ἔδειχνα μονάχα μὲ τὸ χέρι μου τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας ποῦ τὴν ἔφεγγε ἢ καντήλα μὲ φῶς σταθερὸ καὶ ἄτρεμο. Ἐτρέχε τότες ἢ γυναῖκα μου καὶ γονάτιζε μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι καὶ παρακαλοῦσε μ' ἀναφυλλητὸ τὴ Μεγαλόχαρη νὰ μᾶς φέρει πίσω τὸ παιδί μας, τὸ Θεοδωράκι μας. Εἶχανε περάσει τρεῖς ὥρες ἀπ' τὰ μεσάνυχτα καὶ μεις πάντα στὴν ἴδια θέση. Ἄξαφνα ἀκούεται κρότος ἀμαξιοῦ. Πετιοῦμαι μιὰ κάτου κι' ἀνοίγω τὴν ἐξώπορτα. Ἐκεῖνος ἦτανε, τὸ εἶχα καταλάβει. Ὁ Θεοδωρῆς μου καθοῦντανε ἀπάνω στ' ἀμάξι χωρὶς ροῦχο, καὶ βαστοῦσε τ' ἄλογα ποῦ βγάξαν ἀφροὺς ἀπ' τὴν τρεχάλα. Σταμάτησε, κατέβηκε, κι' ἀνοίξε τὴν πόρτα τοῦ ἀμαξιοῦ.

Τὸν βλέπω τότες νὰ βγάξει ἀπὸ μέσα ἕνα κορίτσι, κυρία μου, σὰν τὸ κροῦ τὸ νερό, ὤμορφο, πεντάμορφο κορίτσι. Ἦτανε μισόγδυμο, μόνε μὲ τὰ νυχτικά του, ξυπόλητο καὶ τυλιγμένο μέσ' στὸ ροῦχο τοῦ Θεοδωρῆ. Ἐτρεμε σὰν τὸ ψάρι. Τὴν πῆρε ὁ Θεοδωρῆς μέσα καὶ κλείσαμε τὴν πόρτα.

— Πατέρα, ἀπ' τὰ χέρια τῶν Τουρχῶν τὴ γλύτωσα, στὰ χέρια σου τὴν παραδίνω! Κοντὰ σου τίποτα δὲ φοβᾶται. . . .

Τί νὰ κάνω ἐγὼ, τί νὰ πῶ; τὸ αἷμα μου εἶχε ἀνεβεῖ στὸ κεφάλι μου, καὶ οἱ ἄρμοί μου ὅλοι χτυποῦσαν. Ἐξαφνα, μιὰ κακιὰ ἰδέα μου πέρασε ἀπ' τὸ νοῦ. Τ' ἀρπάξω τὸ κορίτσι ἄγρια ἀπ' τὸ χέρι, καὶ τ' ἀνεβράζω στὴν κάμαρά μας, ποῦ τὴν ἔφεγγε πάντα ἢ Παναγία μὲ τὴν καντήλα τῆς.

— Μωρή, τῆς λέω, ἐδῶ μπροστὰ στὴν Παναγία τὴν ἀλήθεια θὰ μὲ πείσ. Λέγε! νὰ μὴ σ' ἔχουνε πειραγμένη οἱ Τουρκοὶ; κύτταξε νὰ μὴν πείσ ψέματα, ἀτιμη, γιὰτὶ τώρα σὲ πνίγω μὲ τὰ χέρια μου, ἐδῶ μπροστὰ στὴν Παναγία.

Τὸ κορίτσι ἔπεσε στὰ γόνατα.

— Ὁχι, πατέρα μου, ὄχι! κανένας δὲ μ' ἄγγιξε. Νὰ μὲ κάψει ἢ Παναγία αὐτὴ τὴ στιγμή ἂν σοῦ λέω ψέματα. Κανένας δὲ μ' ἄγγιξε πατέρα μου. Μὴ μὲ διώξεις τώρα, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Ἄν μὲ ξαναπάρουν οἱ Τουρκοὶ ποιὸς μὲ γλυτώνει πειά; Κι' ἔκλαιγε τὸ ἄραχλο.

— Σήκω ἀπάνω, παιδί μου, σήκω. Ἐγὼ τὴν ἀπόφασί μου τὴν εἶχα πάρει. Ἀπ' τὴν ὥρα ποῦ εἶδα τὸ Θεοδωρῆ νὰ τὴν κατεβάξει ἀπ' τ' ἀμάξι τὸ εἶπα μέσα μου. Αὐτὴ ἦτανε ἢ γυναῖκα του, τελείωσε. Ἡ Παναγία ἢ Σηλυβριανὴ τοῦ τὴν ἔδινε μὲ τὸ χέρι τῆς ἢ Μεγαλόχαρη.

— Ἐ, σεῖς! ποῦ εἴστε; ἐλάτε ὅλοι ἀπάνου. Τρέξανε εὐτὺς μέσα ὁ Θεοδωρῆς καὶ ἢ γυναῖκα μου.

— Φανή, ἔλα δῶ! Φύλησε τὴν κόρη μας καὶ πάρτηνα νὰ τὴ ντύσεις. Καὶ σύ, Θεοδωρῆ, πᾶνε νὰ ξεῖψεις τᾶλογα κι' ἔτοιμάσου. Πάω νὰ ξυπνήσω τὸν παπᾶ Τιμόθεο, νὰ τὸν φέρω τώρα νὰ σᾶς στεφανώσει.

— Τὶ λές, πατέρα; τώρα, εὐτὺς;

— Ναί, τώρα. Δὲν ἐννοῶ νὰ μείνει στιγμή τὸ κορίτσι στὸ σπῆτι μας ἀλλοιῶς παρὰ γυναῖκα σου, παιδί μου. Δεύτερο λόγο δὲν ἔχω.

Ἐσκυψε ὁ Θεοδωρῆς καὶ φίλησε τὸ χέρι μου.

— Κάμε ὅπως θέλεις, πατέρα.

Ἡ γυναῖκα μου καὶ τὸ κορίτσι κλαίγανε μὲ ἀναφυλλητὸ. Καὶ ποιὸς δὲν κλαίει; . . .

Κι' ἔτσι ποῦ στὰ λέω, κόρη μου, πάω καὶ ξυπνῶ τὸν παπᾶ Τιμόθεο, καὶ καθὼς ἄρχιζε νὰ γλυκοχαράζει, σὲ μισὴ ὥρα μέσα τοὺς στεφανώσαμε κι' ὅλας μὲ τὴν εὐκὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Πρῶτα ὁ Θεός, σὲ καλὸ μᾶς βγήκε. Καλὸ κορίτσι, προκομμένο. Τὸ Θεοδωρῆ τὸν συμμάζωξε ἀπ' τὸ πιστό, ἐμᾶς τοὺς γέροντες μέσ' στὰ μάτια μᾶς κυττάει. Ξυπνήσανε κατόπι οἱ Τουρκοὶ καὶ μᾶς τρέχανε ἕξι μῆνες στὰ δικαστήρια, μὰ ἐγὼ πῆγα μονάχος μου στὸν Πατριάρχη ποῦ μὲ ξέρει τόσα χρόνια καλά.

"Επεσα στα πόδια του και του τὰ εἶπα όλα, κι' ἔτσι τίποτα δὲν μπό-
ρεσε νὰ τοὺς περάσει.

*
**

Ὁ κύρ Γεώργης σώπασε. Εὐτυχισμένος γέρος! Ἀπάνω στὸ ἀγνότα-
το μέτωπό του ἔλαμπεν ὁ ἰδρωτας τοῦ κόπου καὶ τῆς τιμῆς. Ἐγὼ δὲν
ἤθερα οὔτε μιὰ λέξη νὰ τοῦ πῶ. Πῶς νὰ ταράξω μὲ κανένα ἀνούσιο ἔπαινο
ἐκείνη τὴ χριστιανικὴ γαλήνη τῆς ἀπλῆς, τῆς ἀνίδεης ψυχῆς του; Μήπως
ὕποπτεύονταν κἄν τι μεγαλεῖο ἔκρυβε μέσα της ὅλη ἐκείνη ἡ ἀπλὴ του
διήγησι; Εὐτυχισμένος γέρος!

Μόνο τὴν ὥρα ποὺ ἄραξε τὸ παλῆδ καίκι του στὸ γεφύρι καὶ ὁ κύρ
Γεώργης ἔπιασε στὴ σκάλα, δὲν μπόρεσα νὰ κρατηθῶ κι' ἄραξα τὸ χ'ρι
του τὸ μελανό, τὸ γεμάτο ρόζους, καὶ τῶσφιζα δυνατά, μὲ βαθειὰ συγκί-
νηση.

ΣΟΦΙΑ Κ. ΣΠΑΝΟΥΔΗ

ΙΣΣΑΡ ΤΖΑΜΙ (1)

*Μιά κολασμένη γύφισσα μὲ τὰ βαμμένα νύχια
διαβρίζει πάνω στὰ κονκιά τῆς μοίρας τὰ γραφτά.*

*Κ' ἔχουνε τὰ κεφάλια τους, οἱ μπέηδες σκυφτὰ
σὲ κεχρμπάρι νοργιλέ, κρατώντας τὰ τεσπίγια.*

*Κάτω ἀπὸ τοῦ μαρμάρινου τζαμοῦ τὸ χρυσὸ θόλο
γονατιστοὶ προσεύχονται τοῦ Κορανοῦ οἱ πιστοὶ
καὶ τὰ χλωμὰ φαντάσματα τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων
τὴν ἐκκλησιά τους τὴν παλιά, τὴ βρίσκουνε κλειστή...*

Σμύρνη 1920

ΣΥΛΒΙΟΣ

1) Ἡ παράδοσι λέγει πὼς τὸ τζαμί αὐτὸ ἦταν ἐκκλησιά τῶν Ἁγίων Ἀ-
ποστόλων.

ΘΕΜΟΣ ΛΑΣΚΑΡΗΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ 8^ο φυλλάδιο)

Κάθεται κι' ἀρχίζει νὰ διορθώνει.

"Ὅταν ὁ Θέμος σηκώνει τὸ κεφάλι ἀπ' τὰ χειρόγραφα, οἱ πρῶτες
θαμπές λάμπες τῆς αὐγῆς χτυποῦν τὸ παράθυρό του. Σὲ κομμάτι φαί-
νεται ἓνα ἄσπρο χειμωνιάτικο πρωί.

Ἡ θερμάστρα καίει ἀκόμα μὲ λίγα καρβουνιασμένα ξύλα.

Ὁ ποιητὴς τώρα παγώνει.

Νοιώθει τὰ δόντια του νὰ χτυποῦν χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ τὰ κρατήσει.
Μπαίνει στὴν κρεββατοκάμαρά του. Ἡ Θάλεια κοιμάται ἤσυχη. Ἐνα
καντῆλι ἀσημένιο τρεμοσβύνει μπρὸς στὶς εἰκόνες.

Περνώντας μπρὸς ἀπ' τὸν καθρέφτη παρατηρεῖ τὸ πρόσωπό του.
Εἶνε κατακίτρινος.

Προσπαθᾷ νὰ τονωθεῖ πίνοντας καφέ. Ἡ ὥρα περνᾷ χωρὶς ὁ ποι-
ητὴς νὰ τὸ νοιώθει. Ἄξαφνα θυμᾷται. Ἐχει τὸ πρωί συνεδρίαση στὸ
δικαστήριο. Βλέπει τὸ ρολοῖ. Ἄργά. Ἀρπάζει τὸ καπέλλο του καὶ φεύγει.
Ἐνας πυρετὸς ποὺ τὸν κρατᾷ τὸν κάνει νὰ τρέμει.

Τὸ δικαστήριο στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς πόλης. Φτάνει καὶ βλέπει πὼς
τὸν περιμένουν.

Κάθεται στὴν ἔδρα. Μιὰ φοβερὴ παρέλασι ἀπ' ἔμπρὸς του. Περ-
νοῦν μάρτυρες, κατηγορούμενοι σὰ σκιές ποὺ μόλις τίς βλέπει καὶ τίς
ἀκούει. Στὸ τέλος κάθε ὑπόθεσης ὁ Πρόεδρος τὸν ρωτᾷ γνώμη. Ὁ ποιητὴς
μέσα στὴ ζάλη του λησμοναίει. Δὲ θυμᾷται τὴν ποιητὴ ποὺ γράφει ὁ νόμος.
Εἶνε ἀθωωτικὸς πάντα ἐνῶ πρέπει νὰ εἶνε συχνὰ καταδικαστικὸς. Ὁ Πρό-
εδρος δὲν μπορεῖ νὰ κρύψει μιὰ δυσαρέσκεια.

Μεσημεριάζει.

Ὁ Θέμος γυρίζει στὸ σπίτι του τρέμοντας ὀλόκληρος ἀπὸ πυρετό.

*
**

Ἀρχὴ ἀνοιξῆς. Ἀπομεισήμερο γεμάτο ἀπὸ μυρωδιές λουλουδιῶν,
χαϊδεμένο ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς νιοξύπνητης φύσης. Ὁ ποιητὴς εἶχε βγεῖ σὲ
μακρυνὸ περίπατο μὲ τὴν Ξένη. Εἶχαν πάρει τὰ μονοπάτια ὅπου κι' ἀπ'
τίς δυὸ μεριές τους κυμάτιζαν ἀπόχρωσες βαθιοῦ κι' ἀνοιχτοῦ πράσινου
σπαρτῶν καὶ κορμιῶν ἴσιων ἀραβόσιτου. Ὁ Θέμος περπατοῦσε πλαίι στὴν
Ξένη κρατώντας της τὸ χέρι.

— Ἀπὸ τὴν εὐτυχισμένη ἐκείνη τὴ μέρα, τῆς ἔλεγε, ὅπου ἐννοίωσα
τὴ λαχτάρα τῆς μουσικῆς σου, σπάνια μπόρεσα νὰ σὲ ξαναἰδῶ Ξένη κι'

δμως η αγάπη μου για σένα μεγάλωσε τόσο, πού φοβούμαι να την αντικρίσω. Στο απάνεμο μέσα λιμάνι της ψυχής σου σταμάτησα δεμένος για πάντα, σαν το πολυτάξειδο καράβι το κουρασμένο. Μια στιγμή της ζωής μου δεν είναι Ξένη, μια σκέψη δε μου γεννιέται στο νοῦ, χωρίς να είσαι ἐσὺ μέσα τους κλεισμένη. Ἐσὺ μοῦ δίνεις τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς, ἐσὺ μοῦ φωτίζεις τὶς κορυφές τῶν λογισμῶν καθὼς ὁ δυσμικὸς ἥλιος τὶς κορυφές τῶν κυμάτων, ἐσὺ μοῦ πικνώνεις τὸ αἰσθαντικὸ εἶνε, σὲ σένα κοντὰ μεγαλώνω και μπορῶ ν' ἀγγίξω τὸ πᾶν και νὰ νοιώσω τὶς ἀκρίεις τῶν δάχτυλων μου νὰ χαϊδεύουν τὰ οὐράνια.

Ἡ νέα τὸν παρατηροῦσε στὰ μάτια θέλοντας νὰ ρουφήξει ὄλο τὸν ἔρωτα πού ἔτρεχε μέσα ἀπὸ τὶς πηγές τους.

— Μὲ σκλαβώνεις, ξακολούθησε ὁ Θέμος, μὲ τοὺς ἤχους, πού κατέχεις τὸ μυστικὸ νὰ τραβᾷς ἀπ' τὸ πιάνο. Ὅταν σ' ἀκούω, παραλύει μέσα μου κάθε δύναμη κι' ἡ θέλησή μου χάνεται συρμένη στὰ πόδια σου θεραπευνίδα νὰ σὲ δουλέψει. Τὶς στιγμές αὐτὲς τῆς ὑπέριστης ἀπόλαψης κἀτι νοιώθω μέσα μου τὸ αἰώνιο, τὸ παρμένο ἀπὸ τὴν ἀγέραστη ζωὴ τῶν ὄκεανῶν και τῶν βουνοκορφῶν τῶν ἀπόγκρεμων. Στὶς ἁρμονίες ἐκεῖνες πλέοντας δὲ νοιώθω πᾶ στὶς φλέβες μου νὰ χτυπᾷ αἷμα φθαρτὸ μὰ ὁ ἰχῶρας τῶν ἀθανάτων.

Ἡ Ξένη ἀκούμπησε πὶδ δυνατὰ στὸ μπράτσο τοῦ Θέμου και παρατηρῶντας τον πάλι κατὰματα :

— Σὲ σένα, ἀγαπημένε μου χρωστῶ τὴ λίγη μου τέχνη πού τὴ νομίζεις τόσο μεγάλη. Ὅταν ὄρθιο σὲ βλέπω νὰ στέκεις μπροστὰ μου ἀκούοντας, ὅταν ἀκολουθῶ νὰ ζωντανεῖ πὶδ πολὺ ἡ λάμψη τῶν ματιῶν σου δυσκολοξάνοιχτη κι' ἀσύλληπτη κάποια πνοὴ μοῦ φτερώνει τὰ φτωχὰ δάχτυλα και τοὺς δίνει τὴ δύναμη ν' ἀποδώσουν τὴν κάθε ἀπόκρωση. Θέμο, τὸ δικὸ σου χέρι μὲ κρατᾷ γιὰ νὰ βρῶ τὸ δρόμο ἀνάμεσα στοὺς ἤχους, ἐσὺ μὲ δυναμώνεις. Τὸν καιρὸ πού εἶμαι μόνη δὲν εἶναι ἡ μουσικὴ μου ἡ ἴδια, εἶναι ἀνίσχυρη και μικρὴ. Μπροστὰ σου παίζω συνεπαρμένη ἀπὸ τὴν ἔμπνευση, πετώντας. Ἄν τραβήξεις γιὰ μιὰ στιγμή ἀπὸ πάνω μου τὰ μάτια, θαρρῶ πὼς θὰ πέσω σαν ἀπὸ τὴν κορυφὴ ἑνὸς βουνοῦ μέσα σὲ κάποια ἀθώρητην ἄβυσσο. Κοντὰ σου νοιώθω πὼς πατῶ ἐκεῖνο τὸ χρυσὸ σκαλοπάτι πού ξανοίγω στὰ αἰθέρια.

Σταμάτησε γιὰ μιὰ στιγμή.

— Μόνον κοντὰ σου μπορῶ νὰ ὑψωθῶ, ξακολούθησε, ἐσὺ εἶσαι πού χτυπᾷς τὰ κληκτρα τοῦ πιάνου μου, ἐσὺ μοῦ δίνεις τὴ ξεχωριστὴ ζωὴ πού δικὴ μου δὲν εἶνε, ἐσὺ μοῦ δίνεις τὴ μυστικὴ δύναμη νὰ τὴν ἀτενίσω χωρὶς νὰ τυφλωθῶ ἀπὸ τὴν ὄψη της, χωρὶς τὰ μάτια μου νὰ σβύσουν σαν ἀδύνατα κερὰ στὸ πρῶτο φύσημα μπροστὰ της.

Ἐἶχαν προχωρήσει ἀρκετὰ ἀνάμεσα στοὺς κάμπους. Ἐκεῖ ἀπλώνουνταν κάποιο μικρὸ δάσος πλατανιῶν.

Ἡ Ξένη εἶπε νὰ καθίσουν.

Στὰ νιόβγαλτα φυλλώματα, ἦταν μιὰ συναυλία κελαιδισμάτων πού διαδίδουνταν ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο. Ἦταν ἕνα ἐλεύθερο ξάπλωμα τῶν κόσμων τῶν πουλιῶν, ὅπου εὗρισκαν πλατὺ κατατόπι γιὰ τὸ λάλημα τῶν γλυκὸχων φλαοῦ ταν, τῶν κλαρίων τους και τῶν πίφερων.

Ἡ συνομιλία ξακολούθησε ἡσυχῆ ἀναμεταξὺ τῶν δύο ἔρωτεμένων.

— Ξένη, εἶπε ὁ ποιητής, ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα, πόσων λογίων αἰσθήματα δὲν εἶνε ἱκανὸ νὰ ξυπνήσει μέσα μου τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς σου ; Πολλὲς φορὲς ὕστερα ἀπὸ τὴ φοβερὴ τρικυμία τῆς ψυχῆς μου, νοιώθω πλησιάζοντάς σε τὴν ἀφροντισιὰ τὴν ἀτελείωτη. Μοῦ φαίνεται πὼς γίνομαι τότε ὅμοιος μὲ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παιδιὰ πού στ' ἀνοιχτὰ ἀκρογιάλια ξυπόλυτα ψαρεύουν πηδῶντας ἀπὸ βράχο σὲ βράχο ἐνῶ τὸ κύμα τοὺς βρέχει τὰ πόδια.

Ἡ νέα τὸν παρατηροῦσε ὄλοένα χαμογελῶντας.

Ἡ Ξένη εἶπε ὁ ποιητής, ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα, πόσων λογίων αἰσθήματα δὲν εἶνε ἱκανὸ νὰ ξυπνήσει μέσα μου τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς σου ; Πολλὲς φορὲς ὕστερα ἀπὸ τὴ φοβερὴ τρικυμία τῆς ψυχῆς μου, νοιώθω πλησιάζοντάς σε τὴν ἀφροντισιὰ τὴν ἀτελείωτη. Μοῦ φαίνεται πὼς γίνομαι τότε ὅμοιος μὲ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παιδιὰ πού στ' ἀνοιχτὰ ἀκρογιάλια ξυπόλυτα ψαρεύουν πηδῶντας ἀπὸ βράχο σὲ βράχο ἐνῶ τὸ κύμα τοὺς βρέχει τὰ πόδια.

Ἡ νέα τὸν παρατηροῦσε ὄλοένα χαμογελῶντας.

Ἡ Ξένη εἶπε ὁ ποιητής, ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα, πόσων λογίων αἰσθήματα δὲν εἶνε ἱκανὸ νὰ ξυπνήσει μέσα μου τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς σου ; Πολλὲς φορὲς ὕστερα ἀπὸ τὴ φοβερὴ τρικυμία τῆς ψυχῆς μου, νοιώθω πλησιάζοντάς σε τὴν ἀφροντισιὰ τὴν ἀτελείωτη. Μοῦ φαίνεται πὼς γίνομαι τότε ὅμοιος μὲ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παιδιὰ πού στ' ἀνοιχτὰ ἀκρογιάλια ξυπόλυτα ψαρεύουν πηδῶντας ἀπὸ βράχο σὲ βράχο ἐνῶ τὸ κύμα τοὺς βρέχει τὰ πόδια.

Ἡ Ξένη εἶπε ὁ ποιητής, ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα, πόσων λογίων αἰσθήματα δὲν εἶνε ἱκανὸ νὰ ξυπνήσει μέσα μου τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς σου ; Πολλὲς φορὲς ὕστερα ἀπὸ τὴ φοβερὴ τρικυμία τῆς ψυχῆς μου, νοιώθω πλησιάζοντάς σε τὴν ἀφροντισιὰ τὴν ἀτελείωτη. Μοῦ φαίνεται πὼς γίνομαι τότε ὅμοιος μὲ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παιδιὰ πού στ' ἀνοιχτὰ ἀκρογιάλια ξυπόλυτα ψαρεύουν πηδῶντας ἀπὸ βράχο σὲ βράχο ἐνῶ τὸ κύμα τοὺς βρέχει τὰ πόδια.

Ἡ Ξένη εἶπε ὁ ποιητής, ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα, πόσων λογίων αἰσθήματα δὲν εἶνε ἱκανὸ νὰ ξυπνήσει μέσα μου τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς σου ; Πολλὲς φορὲς ὕστερα ἀπὸ τὴ φοβερὴ τρικυμία τῆς ψυχῆς μου, νοιώθω πλησιάζοντάς σε τὴν ἀφροντισιὰ τὴν ἀτελείωτη. Μοῦ φαίνεται πὼς γίνομαι τότε ὅμοιος μὲ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παιδιὰ πού στ' ἀνοιχτὰ ἀκρογιάλια ξυπόλυτα ψαρεύουν πηδῶντας ἀπὸ βράχο σὲ βράχο ἐνῶ τὸ κύμα τοὺς βρέχει τὰ πόδια.

Οἱ δύο ἔρωτευμένοι ἔμειναν ἐκεῖ καθισμένοι ὡς ὅτου τὸ σούρουπο ἀπλώθηκε σ' ὄλη τὴν πεδιάδα.

*
**

Ἡ Ξένη εἶπε ὁ ποιητής, ὕστερα ἀπὸ λίγη ὥρα, πόσων λογίων αἰσθήματα δὲν εἶνε ἱκανὸ νὰ ξυπνήσει μέσα μου τὸ ἄκουσμα τῆς φωνῆς σου ; Πολλὲς φορὲς ὕστερα ἀπὸ τὴ φοβερὴ τρικυμία τῆς ψυχῆς μου, νοιώθω πλησιάζοντάς σε τὴν ἀφροντισιὰ τὴν ἀτελείωτη. Μοῦ φαίνεται πὼς γίνομαι τότε ὅμοιος μὲ τὰ μικρὰ ἐκεῖνα παιδιὰ πού στ' ἀνοιχτὰ ἀκρογιάλια ξυπόλυτα ψαρεύουν πηδῶντας ἀπὸ βράχο σὲ βράχο ἐνῶ τὸ κύμα τοὺς βρέχει τὰ πόδια.

Γράφει άπάνου σ' ένα ηδονικό μεθύσι, ενώ ένα άλαφρό χαμόγελο του λανιέται στα χείλη. Είνε στιγμή εϋτυχίας που ζωγράφιζει. "Απ' τὸ άνοιχτό παράθυρο μπαίνει ησυχός ὁ βόγγος τοῦ ποταμοῦ κι' ένας αδύνατος ζέφυρος φέροντας στα φτερά του μυρωδιές γιασουμιῶν κι' άγιοκλίματος. Τὰ νυχτερινά λαλήματα τῶν αηδονιῶν άπάνω στα πλατάνια τῆς ὄχθης άκούονται άτέλειωτα. Ὁ ποιητής σηκώνοντας κάποτε τὸ κεφάλι, παρατηρεῖ γιά πολλή ὥρα έξω. Τὸ φεγγάρι τρεμουλιάζει άπάνω στα καινούργια φύλλα.

Ξακολουθαίε τὸ γράψιμο. Τὰ βλέπει τώρα πιά τὰ πρόσωπα τοῦ ἔργου του ζωντανά νά κινιῶνται μπροστά του. Τ' άκούει και γνωρίζε τις άνάπαλσες τῆς φωνῆς των. Είνε ψυχές που άναπνέουν και υπάρχουν ὀλοζώντανες. "Αν άνοιξει τὰ χέρια θά τις άγγίξει. Οί εικόνες, τὰ τοπία περνοῦν άπό τῆ φαντασία του ξεκαθαρίζονται λίγο λίγο και ξαναζωγραφίζονται με μαγικό πινέλλο.

Γυρίζουν πίσω τὰ περασμένα, οί λησμονημένες θύμησες ξαναχαράζονται και ξαναφαίνονται ανάμεσα σέ μυρωδιές ρόδων και κρίνων. Μιά λεπτή θλίψη χυμένη άπό πάνω τους σαν άλαφρό μαγνάδι ἰμίλης. Φευγαλέες περαστικές χάνονται πάλι σέ λίγο, δίγνωμο άφίνοντας σε αν ὕπαρξαν ἢ δέν ὕπαρξαν στη ζωή.

Τὸ ἔργο προχωράει.

"Ερχονται στιγμές που ὁ Θέμος σηκώνεται και πηγαίνει νά πέσει έξαντλημένος στην πολυθρόνα του. Είνε κουρασμένος νά πεθάνει. Σέ λίγο τὰ νεῦρα του τεντώνονται πάλι. Περπατεῖ άπάνω κάτω.

"Οράματα πάλι άλλων κόσμων αντίκρυ του.

Πέφτει στην πολυθρόνα του.

Φαντασίες ὄλο φαντασίες ὀλόγυρά του.

Βλέπει στο μυστικό φῶς τῆς ἔκστασης.

*
**

"Αν και βυθισμένος στην εϋτυχία τοῦ ἔρωτά του ὁ ποιητής, ἔρχονταν ὅμως στιγμές που ἔννοιωθε στοχασμούς σκοτεινοῦς νά τὸν περικλείουν.

Καθισμένος στο γραφεῖο του, τις ὥρες που σήκωνε τὸ κουρασμένο κεφάλι άπό τῆ δουλειά, καταλάβαινε ένα βαρὺ σύννεφο νά τοῦ σκεπάζει τὸ νοῦ. Στο ζήτημα τῶν νέων του αισθημάτων δέν είχε ποτε ὡς τότε βρεῖ καιρὸ νά συλλογιστεῖ τῆ δύσκολη θέση που βρίσκονταν μπρός στη Θάλεια οὔτε νά ξετάσει τὴν οὐσία τοῦ κακοῦ που ἔκανε στην άνυποπτη ψυχῆ της. Τις ὥρες ὅμως τῆς ψύχραιμης σκέψης, ὅταν με διαπεραστικό μάτι συνείθιζε νά ξερευνάει τὰ πιὸ απόκρυφα βάθια τοῦ εἶνε του, αδύνατο τοῦ στέκονταν νά μὴ νοιώσει ένα σκληρὸ πόνο. "Από φυσικό κι' άνατροφή εἰλικρινῆς κι' αγαπῶντας τὴν ἀλήθεια, ἔχοντας κι' άθέλητα κάποιαν ἐπίδραση άπό τὸ ἐπάγγελμά του, ἐνστιγματικά νά δώσει στὸν

καθένα ἐκεῖνο που τοῦ ἔπρεπε, ὁ Θέμος ἔννοιωθε μέσα του τις στιγμές ἐκεῖνες μιάν ἐπαναστατημένη φωνή που τοῦ ἀντιστίκουνταν με δύναμη. Στρ' φοντας τότε τὸ μάτι πρὸς τὰ περασμένα με πόνο ἀνιστοροῦσε πόσο ἢ Θάλεια τὸν εἶχε ἀγαπήσει εἰλικρινά και μ' ἀπόλυτη πίστη. "Αφ' ὅτου εἶχαν δέσει τὰ νήματα τῆς ζωῆς τους ὕπακουη τὴν εἶχε πάντα και καλή συναντήσε, συντρόφισσα στις χαρές και στις λυπές κοινωνοῦ ἀπαραπόνευτο τῆς τελευταίας του δυστυχίας.

"Επειτα ξετάζοντας πιὸ βαθιά τὴν παντρεμένη ὡς τώρα ζωή του εὔρισκε πὼς κανένα ὡς τώρα μυστικό δέν τοῦ εἶχε κρύψει ἐκεῖνη, πὼς ἀνυπόμονη κάθε βράδυ τὸν περιέμενε γιά νά τοῦ φανερώσει τὸ κάθε νέο τῆς ζωῆς της και τὸ κάθε καινούργιο της αἶσθημα. Με πόση χαρὰ δέν τὴν ἄκουε τότε ὁ ποιητής νά ξετυλίγει τοὺς στοχασμούς της και νά τοῦ ἀνακοινῶνει τὸ κάθε τι που τὴν συγκινοῦσε.

Πόση ἀλλαγὴ εἶχε λοιπὸν γίνεη στην ψυχῆ του!

Αὐτὸς που πάντα εἶχε φροντίσει ὀλοένα πιὸ σφιχτότερα νά δέσει τις δυὸ ὕπαρξές τους στο θλιβερὸ μέσα ταξεῖδι τοῦ κόσμου, ἔβλεπε τώρα τὸν ἑαυτό του νά φεύγει ὀλοένα μακρότερα της και νά χάνεται στα μακρῆ. "Ενα μυστικό που τῆς ἔκρυφτε τῶνοιωθε νά σκάφτει ἀναμεταξύ τους μιάν ὀλοένα βαθυνόμνη ἀβυσσο.

Τὶ θλίψη! Τὸ καλλίτερο μέρος τοῦ εἶνε του τῶβλεπε τώρα ὁ ποιητής νά χτυποκαρδαίε στα χέρια άλλης. Χωρισμένη πιά ἡ ψυχῆ του άπό τῆ Θάλεια, χωρὶς τίποτε νά γνωρίζε ἐκεῖνη μέσα στην ἀόματη πίστη της. Μόνη τώρα περπατοῦσε στη ζωή, μέσα στην ἀπάτη, άπάνω στο ξεχώρο και τὸ στενὸ μονοπάτι.

"Ο ἀνυποψίαστος αὐτὸς χωρισμὸς σπάραιε τὴν ψυχῆ τοῦ Θέμου.

Πὼς θά ξανάδενε τῆ μεταξωτῆ κλωστή τῆς παλιᾶς ἔνωσης; Με λεπτὸ ἀπελπισμένο ἦχο εἶχε σπάρσει τὸ διάφανο κρῖσταλο. "Αδικος κόπος.

Τις λυπημένες αὐτὲς ὥρες ὁ ποιητής ἔννοιωθε μέσα στα στήθεια τοῦ ἔρωτά του πρὸς τὴν Ξένη μιὰ πορφυρῆ πληγῆ άπ' ὅπου ἔσταζε μέρα νύχτα ἀδιάκοπο τὸ αἷμα. "Ενα άτέλειωτο τρέξιμο σαν τὸ ρυάκι.

Αἱματωμένη ὀλόκληρῆ του, τώρα πιά, ἡ ζωὴ χωρὶς ἐλπίδα νά βγεῖ στο ἄσπρο φῶς τῆς γαλήνης.

Ποιὸς θά τοῦ γιάτρευε τὸ εἶνε;

Κάθονταν και συλλογίζονταν, ενώ ἡ θλίψη ξαπλώνονταν ὀλοένα κυρίαρχη μέσα του, περισφίγγοντας τον σαν μαῦρος κισσὸς που σκεπάζει και τὰ πιὸ ἀψηλά δέντρα με τὰ πλοκάμια του.

ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

(Ἔχει συνέχεια)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ—Κατάδικος, διήγημα. Βιβλιοπωλείον Βασιλείου.—Αθήναι.

Έργο ψυχολογικό και ρεαλιστικό μπορεί να χαρακτηριστεί το τελευταίο διήγημα του κ. Θεοτόκη ο «Κατάδικος». Το ενεργητικό της φιλολογίας μας σ' αυτό το είδος είναι πολύ ισχνό, ώστε δικαιολογείται να πει κανένας πως ο συγγραφέας προβέλλοντας ακόμα και σήμερα στη λογοτεχνία μας μαθητής του Ζολά, του Τολστόϊ του Μπουρζέ και άλλων όμοιων δεν βρέθηκε άπάνω σε έδαφος κοινό και χιλιοπατημένο. Το έλληνικό διήγημα στάθηκε ως τώρα στο σημαντικώτερό του μέρος ήθογραφικό και κάποτε λυρικό, ασχολήθηκε με άπλες ψυχολογικές καταστάσεις σπάνια ξαπλώθηκε σε έκταση μακρυνά. Έτσι δεν παρουσιάζεται με την αξίωση να γυρέψει τη λύση γενικών ήθικων προβλημάτων, να φέρει αντιμετώπιες τις ριζικές σύγκρουσες, ή να ζωγραφίσει τις θυσίες που αναθρύζουσαν από τις βχθειά θεμελιωμένες πεποιθήσεις. Οι παραγμένες ψυχολογικές καταστάσεις, οι πολύπλοκες διαφόρωσες των αισθημάτων δεν κυττάχτηκαν ψυχολογικά, μήτε θεμελιώθηκαν σε έργα μέσα χαρακτηρες ήρώων που νάχουν φυσιογνωμία αλησμόνητη και θαλμένη σε ακτινοβόλο άπάνω στυλοβάτη. Έξαιρω πολύ λίγα πράματα που θα τ' αναφέρω σε άλλη περίπτωση μιλώντας γενικά για το έλλην. διήγημα θριτκόμοιο σήμερα κατά φυσικό λόγο στην παιδική του ακόμα ηλικία.

Έτσι το έργο του κ. Θεοτόκη έχει σημασία πολλή στη σύγχρονη λογοτεχνία μας ως διήγημα προσπάθειες δύσκολης έκτεταμένης που πιάνει στα χέρια γενικά αισθήματα φτατμένα στο κορυφωμά τους, και προτίθεται ν' αναλύσει ψυχές σε όρμητική άπάνω δράση. Ακόμα και γιατί ο συγγραφέας προσπαθεί να βάλει στον έκυτόν του θέσες προς εξέταση.

Το σκοτεινό δρᾶμα που είναι θέμα του έργου του κ. Θεοτόκη ξετυλίχεται σ' άπόμερο χωριό χωμένο μέσα στους κάμπους. Οι ήρωές του είναι ζευγολάτες άπλοι άνθρωποι. Ο Γιώργης άράθυμος ιδιοκτήτης κάποιας μικρής περιουσίας είναι παντρεμένος με τη Μαργαρίτα γλυκομάτα και όμορφη γυναίκα. Εύθως άπ' την αρχή φαίνεται πως ή νέα έχει σχέσεις έρωτικές με κάποιον χωρικό όνομαζόμενο Πέτρο, Πέποννα. Ο έρωτας αυτός φλογερός κατακαίει τον Πέτρο τόσο περισσότερο όσο ή απόλαψη είναι σπάνια. Το μυστικό ύποπτεύει ο Τουρκόγιαννος δουλευτής στο σπίτι του 'ράθυμου. Ο Τουρκόγιαννος είχε αγαπήσει κι αυτός νέος ιδανικά την Μαργαρίτα και ύστερα έφυγε για την ξενιτιά όπου ύπόφερε έπαθε και διδάχτηκε πρό πάντων από ένα δάσκαλο κι έγινε δίκαιος, θρησκός. Έστερα από χρόνια γύρισε πάλι στο σπίτι του 'Αράθυμου δούλος και όργωτής των χωραφιών. Ο Πέτρος ζουλεύει τον Τουρκόγιαννο γιαυτό πείθει τη Μαργαρίτα να τον

διώξει από το σπίτι. Ο δουλευτής νοιώθει την αιτία, τη φανερώνει στη γυναίκα και τη συμβουλεύει να μην πέσει στο κακό. Η Μαργαρίτα θυμώνει και κακομιλεί του Τουρκόγιαννου. Φωνάζει. Ο Πέτρος περνώντας άπ' έξω άκούει τις θρισίες. Το σχέδιό του είναι καμωμένο. Συκοφαντεί τον Τουρκόγιαννο πως έπετέθηκε της Μαργαρίτας. Ο 'Αράθυμος θυμώνει και τρέχει να συναντήσει το δουλευτή του. Μαλώνουν. Ο Τουρκόγιαννος άπάνω σε άμυνα χτυπάει όχι θαρεια τον κύριό του. Τώρα ο Πέτρος συμπληρώνει ότι άρχισε. Την άλλη νύχτα σκοτώνει τον 'Αράθυμο με το μαχαίρι του Τουρκόγιαννου. Πιάνεται για ένοχος ο δύστυχος δουλευτής. Δικάζεται. Για να μην εκθέσει την Μαργαρίτα, και για να την αφήσει να ζήσει εύτυχισμένη με τον έραστή της δε φανερώνει την αλήθεια που ζέρει. Πέρτει σε αντίφασες για να μην προδώσει το ένοχο μυστικό. Ο Πέτρος καταθέτει επιβαρυντικά ή Μαργαρίτα μασάει τα λόγια της. Ο κατηγορούμενος καταδικάζεται σε ισόβια δεσμά. Ο Τουρκόγιαννος κλείεται στο κάτεργο. Όμως και το νέο άντρόγυνο Πέτρος και Μαργαρίτα ζούν δυστυχισμένοι. Μεταξύ τους βρίσκεται ο σκοτωμένος. Ο Πέτρος όμολογεί πως αυτός σκότωσε.

Ο κατάδικος στη φυλακή βασανίζεται ύποφέρει, άλλ' είναι πάντα άγαθός και χριστιανός. Διδάσκει το καλό στους κακούργους. Βεβαιώνει πως είναι άθως. Κανένας δεν τον πιστεύει. Περιγελούν τις θεωρείες του. Μόνος ένας κατάδικος ο Κάης μετανοεί. Μια φορά έξ κίτίας μις αντίστασης άπάνω στην είσπραξη των φόρων ο Πέτρος φέρνεται στη φυλακή. Εκεί με κόπο γνωρίζεται με το γέρο πιά Τουρκόγιαννο. Η μετάνοιά του ξεσπίνει σε κλάμα. Όμολογεί πως αυτός σκότωσε και πως ο κατάδικος είναι άθως. Ο Τουρκόγιαννος το ψευτίζει. Δεν είπε την αλήθεια ο Πέτρος. Ο Τουρκόγιαννος σκότωσε. Επιμένει γιατί ή Μαργαρίτα που δεν το γνωρίζει πρέπει να χαρεί εύτυχισμένη τον άντρα της. Είναι ή την ώρα μπρός στα κάγκελα φαίνεται ή Μαργαρίτα που έρχεται να ιδεί τον Πέτρο. Ο κατάδικος την κυττάζει με γλυκα και φεύγει να κλάψει στο κελί του.

Αυτή είναι σύντομα ή ύπόθεση του έργου. Φαίνεται κι' έτσι πως αν και ή δράση είναι ζωηρή και γρήγορη, όμως το θέμα δεν έχει καμμία πρωτοτυπία. Τέτοιες ύποθεσες έκμεταλλεύτηκαν πολλοί ως τώρα μυθιστοριογράφοι. Το ξεχωρο χαρακτηριστικό του «Καταδίκου» είναι ή φυσιογνωμία του ήρωα του έργου του Τουρκόγιαννου που σ' αυτήν τριγυρίζει ο κ. Θεοτόκης και προσπαθεί να την φανερώσει όσο μπορεί περισσότερο. Αυτός είναι το πρόσωπο που ύποστηρίζει ο συγγραφέας. Ο Τουρκόγιαννος είναι ή προσωποποίηση της αγαθότητας, της τιμιότητας. Κατάχρηση, ψευτιά δεν γνωρίζει όλα τα βλέπει τριγύρω του καλά, «άπό παιδί δουλεύω, λέει κάπου, δουλιά θάδρω κι' είναι τόσο καλός ο κόσμος, όπου κι' αν έπηγα έζησα, αναστήθηκα με την καλωσύνη του». Είναι άνθρωπος που ντρέπεται, νοιώθει εύγνωμοσύνη και την φανερώνει, έχτιμα, όταν δουλεύει σε έξνο σπίτι δεν επιβουλεύεται κανέναν. «Το ψωμί σου το τίμησα» λέει πολλές φορές

στή Μαργαρίτα. Πάσχει, υποφέρει, πονεί, τὸ δικαστήριό που τὸν δικάζει εἶνε ἀδίκιο, ὁ Τουρκόγιαννος δὲν ξέρεי τὸ νόμο· ἔχει κακὸ δικηγόρο καταδικάζεται ἀθῶος. Στὴ φυλακὴ τὸν κακομεταχειρίζονται, ὅμως μιὰ στιγμή δὲν ξεχνάει τὴν καλωσύνη του, οὔτε παύει νὰ διδάσκει μὲ τὴν ἀφελή γλῶσσα του τὸ δίκαιο, τὸ ἀγαθὸ καὶ τὸ ἠθικό. Γενικά ὁ κ. Θεοτόκης προίκισε τὸν ἥρωά του μ' ὅλες τὶς χριστιανικὲς ἀρετὲς καὶ τὸν ὑπόβαλε σ' ὅλες τὶς θυσίες, ἔτσι πού κινεῖ τὴ συμπάθειά μας.

Εἶνε ὅμως πολὺ μακριὰ ἡ συμπάθεια αὐτὴ ἀπὸ τὸ φωτιστέρανο τοῦ ἀγίου καὶ τοῦ ἥρωα τῆς θυσίας, πού ὁ κ. Θεοτόκης φαίνεται νὰ θέλει νὰ ζωγραφίσει τριγύρω στὴ μορφή τοῦ καταδίκου, γιατί ὁ Τουρκόγιαννος μέσα σ' ὁλόκληρο τὸ ἔργο σέρνεται σχεδὸν στὸ ἴδιο πάντα ἐπίπεδο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος μὲ τὴν ἴδια ἀπάθεια, ἀδιαφορία μπορῶ νὰ πῶ περνώντας ἀπάνω ἀπὸ τὶς περιπέτειες τῆς ζωῆς του. Δὲν ἐξυψώνεται δὲ συγκινεῖται. Μιὰ στωϊκότητα ψυχρὴ τὸν κρατεῖ καὶ δὲ φανερώνει αἰσθήματα πού πρέπει ν' ἀναθρύσουν στὶς διάφορες κρίσιμες ὥρες ἔτσι πού ὁ συγγραφέας νὰ τὰ ἴδει καὶ νὰ τὰ μελετήσῃ.

Μιὰ ἀπάντηση μπορεῖ μόνο σ' αὐτὲς τὶς παρατηρήσεις νὰ δώσει ὁ κ. Θεοτόκης πῶς ὁ Τουρκόγιαννος δὲν εἶνε χαρακτηρῆς βαθύς καὶ πολὺπλοκος πού νὰ δίνει λαθρὴ σὲ ψυχολογικὴ ἐξέταση λεπτόμερη οὔτε σὲ ἐξυψωμένες δυνατὲς συγκινήσεις. Ναί δίκιο ἔχει ὁ κ. Θεοτόκης, ἀλλὰ κι' ἕνας τέτοιος τύπος δὲν μπορεῖ νὰ σηκώσει ἀπάνω του τὸ βῆρος ἥρωα μυθιστορήματος.

Ἡ φιλολογικὴ αὐτὴ φυσιογνωμία τοῦ Τουρκόγιαννου μένει ἀπάνω στὴ γενικὴ συγκίνηση, τῆς λείπει ἡ εἰδική. Οἱ καλλίτερες στιγμὲς τῆς δὲ ξετυλιζοῦνται οὔτε σὲ χρῶμα οὔτε σὲ ἔκταση πού νὰ συνταράξουν καὶ νὰ συναρπάξουν τὴν ψυχὴ, νὰ φέρουν στὸ μάτι τὸ δάκρυο. Κι' ὅμως, συμπάθη κανεῖς τὸν λαϊκὸν αὐτὸν ἀπόστολο τῆς θρησκείας, τὸν ὁπαδὸν αὐτὸ καὶ τὸν ἀκολουθητὴ, ὅσο κι' ἂν ξενίζει σήμερὰ ὁ τύπος του στὴ λογοτεχνία μας, πού πλημμύρησε ἀπὸ ψευτοπαναστάτες. Ὁ ἀλτροϊσμός του εἶνε γλυκός, ἡ ὁμιλία του ἀφελή μ' ὅλη τὴ συχνὴ ἐπανάληψη τῶν ἰδίων πραγμάτων. Ἔχει traits εὐγενικά, λεπτομέρειες ὁμορφες. Πηγαίνει καλοντυμένος νὰ κριθεῖ ἀπ' τὸ ἐπιπόλαιο δικαστήριό του, εἶνε ἔτοιμος νὰ κρεμάσει τὸ μικρὸ του μπόγο στὸ μπαστοῦνι του καὶ νὰ κινήσει σὰν τὸ χελιδόνι γι' ἄλλες χῶρες.

Γενικά μποροῦσε νὰ εἶνε δευτερεῦον πρόσωπο ἔργου καὶ ὄχι τὸ πρῶτο, πρὸ πάντων ὕστερα ἀπὸ τὴν καταδίκη του ἀπ' ὅπου καὶ τὸ ἔργο ὁλόκληρο χάνει μεγάλο μέρος τῆς δυνάμεις του καὶ γίνεταί κουραστικὸ καὶ ἀδύνατο νὰ κρατήσῃ τὴν προσοχή.

Ἐξὸν ἀπὸ τὸν Τουρκόγιαννο ὅλα τὰ ἄλλα πρόσωπα τοῦ κ. Θεοτόκη βουτιοῦνται στὴ σκιά τῆς κωνοτοπίας.

Ὁ Πέτρος εἶνε ἕνα εἶδος χτηνώδικο ἥρωα τοῦ Ζολά. Ἐγκληματίας, φονιᾶς γιὰ τὴν ἱκανοποίηση ἑνὸς κατώτερου ἔρωτα πρὸς τὴ Μαργαρίτα. Ἀγαπᾷ τὸ κορμί τῆς μ' ἀσβυστὴ φλόγα καὶ τίποτα ἄλλο δὲν βλέπει, Κα-

μιὰ τύψη συνείδησης καμιά θύμηση ἐγκλήματος δὲν μπορεῖ νὰ τὸν σηκώσει ἀπάνω ἀπ' τὴ δεσποτικὴ κυριαρχία τοῦ αἰσθήματος αὐτοῦ. Στὴν πιὸ φοβερὴ στιγμή πού ἡ Μαργαρίτα τρέμει στὴν ἀνάμνηση τοῦ σκοτωμένου ἀπὸ τὸν Πέτρο Ἀράθυμο, στὴ στιγμή πού γνωρίζει πῶς ἔχει μπρὸς τῆς τὸ φονιᾶ καὶ τὸν ἀηδιάζει καὶ τὸν φοβάται, ὁ Πέτρος τίποτ' ἄλλο δὲ νοιώθει ἀπ' τὸ χτηνώδико του πάθος καὶ τὸ ἱκανοποιεῖ ἀπάνω στὴ νεκρὴ σχεδὸν γυναικα του. Σὲ πολὺ λιγιστὰ μέρη προκαλεῖ τὸ πρόσωπο αὐτὸ τὴ συγκίνηση. Ἀναφέρω τὶς σελίδες 96-97 ὅταν ἀντιμετρᾷ τὶς λεπτομέρειες τοῦ φόνου καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ σκοτωμένου. Ἔρχονται ἐκεῖ γραμμὲς πού προκαλοῦν τὴ φρίκη.

Ἡ Μαργαρίτα γυναικοῦλα συνηθισμένη, ἀπὸ τὶς συχνότατα περασμένες στὰ φιλολογικὰ ἔργα. Τὰ διάφορα μοτίβα πού μεταχειρίστηκε ὁ συγγραφέας εἶνε κοινὰ. Τὸ δικαστήριό, ἡ ἀπροσεξία τῶν συνέδρων οἱ ἐπίδειξες των, ἡ ἐλαφρότητα τῶν ἐνόρκων, ἡ ἀφέλεια τοῦ ἀπλοῦ ἀθώου κατηγορούμενου ἔχουν τόσο πολὺ γραφεῖ καὶ ξαναγραφεῖ ἀπὸ τὸ Βίκτωρ Οὐγκώ ὡς τὸν Τολστόϊ, ἀπὸ τὸν Κοπέ ὡς τὸν τελευταῖο δραματογράφου πού ἡ πρέπει νὰ κυτταχτοῦν μὲ νέο μάτι ἢ νὰ πάψουν γιὰ πολλὰ χρόνια νὰ εἶνε φιλολογικὸ ἀντικείμενο.

Σκηνὲς χαρτοπαιξίας στὸ καφενεῖο σὰν ἐκείνες πού ζωγραφίζει ὁ κ. Θεοτόκης εἶνε ἀπλὸ μόνο χρονογράφημα. Ἡ ἱστορία τοῦ Τουρκόγιαννου στὴν ἀρχὴ πού τόσο πολὺ ἐπιμένει νὰ τὴν διηγηθεῖ εἶνε ἀτεχνὴ καὶ κακοβαλμένη μακριὰ καὶ κουράζει, ὄχι μόνο τὴ Μαργαρίτα πού τὴν ἀκούει μὰ καὶ τὸν ἀναγνώστη.

Καθὼς εἶπα καὶ πιὸ πάνω ἀπ' ὅτου ὁ Τουρκόγιαννος φυλακίζεται τὸ ἔργο χάνει ἀρκετὸ μέρος ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρο του, τόσο περισσότερο, ὅσο φέρνει καὶ στὸ νοῦ τὶς σκηνὲς πού τὸ ἀντρόγυνο κυνηγεῖται ἀπὸ τὴ σκιά τοῦ σκοτωμένου, ἄλλο ὅμοιο ἔργο τοῦ Ζολά τὴ Θηρσία Ρακέν. Ὁ κ. Θεοτόκης δὲ δυνήθηκε οὔτε ἀπὸ μακριὰ νὰ μᾶς δώσει τὴ φρίκη πού ἐμπνέει τὸ ἔργο τοῦ γάλλου συγγραφέα γιατί ἔλειψαν κι' αὐτὴ τὴ φορὰ τὰ ξεσπάσματα. Ἀναγκάζομαι νὰ κρίνω αὐστηρὰ κάπως τὸ ἔργο τοῦ κ. Θεοτόκη γιὰ τὸ μὲν φέρνει στὸ νοῦ μυθιστορήματα τεχνιτῶν διασῆμων, πολεμῶ μ' αὐτὰ νὰ τὸ παραβάλλω. Καταπιάνεται ὁ συγγραφέας τὴν ἀνάλυση τῶν ἰδίων θεμάτων μ' ἐκείνους καὶ περιπτώσεων κι' ἔτσι θέλω νὰ τὸ θγάλω μέσα ἀπ' τὸ στενὸ κύκλο τῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ νὰ τὸ σηκώσω στὴ γενικὴ εὐρωπαϊκὴ. Κατὰ δυστυχία μέσα σ' αὐτὴ, ὁ «Κατάδικος» εἶνε χωρὶς σημασία. Δὲν εἶνε ἔργο οὔτε Ζολά, οὔτε Μπουρζέ, οὔτε Ἀνατόλ Φράνς ἢ Ρότεμπαχ ἀκόμα οὔτε μυθιστορήματα τεχνιτῶν μικρῶν χωρῶν ἐνὸς Χάμσου ἢ Γκίερεστάμ.

Στὴ δικὴ μας ὅμως λογοτεχνία εἶνε ἔργο μὲ σημασία. Δὲν εἶνε διήγημα βιομηχανικὸ, ὁ συγγραφέας τοῦ ἐργάστηκε καὶ πρόσθεξε. Εἶνε ἔργο σύμμετρο καὶ τεχνικό. Βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ οὔτε μὲ τὸν Κακὸ Δρόμο τοῦ Ξενοπούλου πού τελευταῖα μετονομάστηκε γιὰ λόγους ἀναδημοσίευσης «Χρυσὸν καὶ Χριστίνα» οὔτε μὲ τὴ «Φωτεινὴ Σάντρη» γιατί εἶνε

πολύ ανώτερό τους. Ο κ. Θεοτόκης εργάστηκε ευσυνείδητα, ανεξάρτητα αν δεν μπόρεσε να κάμει ξέχωρο έργο.

Ο συγγραφέας γνωρίζει τή φύση και τὰ μυστικά τῶν κάμπων γιατί οί περιγραφές του εἶνε ζωντανές και με ψυχή. Ρεαλιστής ἔχειστιγμές πραγματισμοῦ ὠμότατου. Ἀρπάζει μερικά χαρακτηριστικά κατ' εὐθείαν ἀπὸ πρόσωπα ζωντανὰ σκληραμένα στὸ ἐπάγγελμά τους. Ἡ μητέρα τοῦ Τουρκόγιαννου ἔχει τὴ φιλοδοξία πὼς στάθηκε πρώτη πόρνη στὸ χωριό της, μόλις τὴν ρωτήσεις πὼς τὴν λένε ἀπαντᾷ.

— Ἀρετὴ πρώτη πουτάνα.

Ἐνας κατάδικος θεωρεῖ γιὰ καύχημά του, ὅπως κι' ἕνας παρόμοιος τοῦ Δίκηνς, πὼς ἦταν ὁ ἀρχαιότερος στὴ φυλακὴ. Δογεῖ τῶν φυλακισμένων.

Κάποτε σέρνει και μερικὲς γραμμὲς σοσιαλιστικὲς. Εἶνε ἀραιὲς και δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ νοιώσει ἂν εἶνε ἀπὸ χριστιανικὴ ἢ κοινωμιστικὴ πηγὴ γιατί εἶνε γενικώτατες. Κατ' εὐτυχία ὁ κ. Θεοτόκης δὲν κάνει κατάχρηση, σκεπτόμενος ἴσως πὼς ἡ παγκόσμια λογοτεχνία **μπούχησε** πιά ἀπὸ κοινωμιστικὰ ἔργα.

Ἡ γλῶσσα τοῦ κ. Θεοτόκη δὲν εἶνε ἰδιωματικὴ καθὼς τὴν θέλει ὁ κ. Σκίπης. Σπανιώτατα ἔχει, ἑφτανησιώτικες ἰδιωματικὲς λέξεις.

Εἶνε δουλεμένη ἀλλὰ πολὺ ἀπλὴ και στηχειώδεια. Δὲν ἔχει πάρει τίποτα ἀπὸ ὅλη τὴν ἐργασία πού ἔγινε ἀπάνω στὴ δημοτικὴ τὰ τελευταῖα χρόνια. Δὲν εἶνε πλούσια και παραστατικὴ, δὲν ἔχει νέους σχηματισμοὺς ὅπου σ' αὐτοὺς διάπρεψε ὁ Χρηστομάνος. Ο κ. Θεοτόκης γράφει τὴ δημοτικὴ με λίγες λέξεις και φτωγὴ, ὅπως γράφονταν πρὸ εἴκοσι χρόνια. Ἀνῆκει κι' ἐδῶ στὴν παλιὰ σκολὴ ὅπως και στὴ λογοτεχνία. Μοῦ φαίνεται πὼς σταμάτησε ἀνεξέλικτος ἀπὸ χρόνια.

Ὅλες οἱ πολυποικίλες συγκινήσεις πού ἔμπασαν στὴ λογοτεχνία οἱ συμβολιστικὲς, οἱ ντεκαντάν, δὲν τὸν ἀγγίξαν. Ἐμεινε ὀπαδὸς τοῦ Ζολά και τεχνοτροπίας πού ἔσθυσε ἀπὸ πολλὰ χρόνια...

Ἐτσι ὁ «Κατάδικος» δὲν εἶνε αὐγὴ νέας μέρας, δὲ μᾶς δίχνει τὸ κινούργιο φῶς, προσθέτει μόνο στὸ παρελθὸν μιὰν ἀκόμη σελίδα!

Ὅσο γιὰ τὶς «θέσεις» πού ἀνάφερναι πιά ἀπάνω, θαρρῶ πὼς ὁ κ. Θεοτόκης παρουσιάζει τὸν Τουρκόγιαννο ὡς ὑπόδειγμα γιὰ μίμηση. Φρονεῖ πὼς ἡ κοινωμία πρέπει νὰ εἶνε χριστιανικὴ και ἠθικὴ. Ὁ ἀλτρουϊσμός πρέπει νὰ εἶνε ὁ κυριώδικος χαρακτήρας τοῦ ἀνθρώπου κι' αὐτὸς νὰ κυριαρχεῖ. Ἐτσι λύεται κατὰ τὸν συγγραφέα μας τὸ πρόβλημα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, μπαίνοντας σὲ ἐφαρμογὴ ἢ σωκρατικὴ θεωρία τοῦ «προσελοίμην ἂν ἀδικεῖσθαι» τὸ χριστιανικὸ «ἀγάπα τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν» και τὰ ἄλλα παρόμοια τῶν νεωτέρων φιλοσόφων.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΜΙΑΤ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΑ — Ὁ ποιητὴς Γρυπάρης - Χίος. — Βιβλιοπωλεῖο Ἰατρίδη 1920.

Κατόπι ἀπὸ τ' αὐόστατα κι' ἀμελέτητα δημοσιέματα πού φάνηκαν τώρα τελευταῖα στὰ διάφορα ἀθηναϊκὰ περιοδικὰ γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Γρυπάρη, εὐχαρίστηση κατάβαθη αἰσθάνεται κανένας πιάνοντας τὸ σαραντασέλιδο, ἀπάνω κάτω, βιβλιαράκι τοῦ κ. Κουντουρά. Δὲν εἶνε κριτικὴ μελέτη, ἀλλὰ μιὰ ἀπλὴ διάλεξη και γι' αὐτὸ φαίνεται ὁ ρήτορας τὴν παραγέμισε με διάφορες διδασκαλίες γιὰ τέχνη, γιὰ μίμηση, γιὰ ποιητὲς μεγάλους πού ἀκολούθησαν, ἀκόμα και ἀντίγραψαν ἄλλους μεγαλειτέρους, διδασκαλίες πολὺ κοινὲς ὅπως ἐκθέτονται μὰ χρήσιμες σ' ἕνα ἀκάτεχο ἀκροατήριον γιὰ νὰ μπορέσει νὰ νοιώσει τὸ θέμα. Ἀφοῦ ὅμως ὁ κ. Κουντουράς ἀποφάσισε νὰ παρουσιάσει τὴ διάλεξή του με κριτικὲς ἀξιώσεις, ἔπρεπε νὰ τὴν ἀπαλλάξει ἀπ' τὸ πολὺ τέτοιο βάρος πού γιὰ τοὺς ἀναγνώστες πού τὴν προώριζε ἦταν τώρα πιά ὅλως διόλου χωρὶς χρησιμότητα.

Ὁ ρήτορας φαίνεται πὼς μελέτησε και κατέχει τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ. πρὸς δυστυχία ὅμως τῶν ἀκροατῶν και τῶν ἀναγνωστῶν του, τὸ κατέχει μόνο ὁ ἴδιος, γιατί λέω πὼς δὲν μπόρεσε και νὰ τὸ ξηγήσει τί εἶνε. Κλείοντας κανεὶς τὸ βιβλίο τοῦ κ. Κουντουρά βρίσκεται πολὺ λίγο προχωρημένος στὴν κατανόηση τῆς γρυπαρικῆς ποίησης. Ἀκόμα ἡ οὐσία τῆς πετᾶ νεφελώδεια κι' ἀόριστη ἀπάνω ἀπ' τὸν ἀναγνώστη και τὸν ἀκροατὴ ἂν τύχει και δὲν τὴν ἔχει ὁ ἴδιος μελετημένη. Ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ κ. Κουντουρά λείπει ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ ἔργου, ἡ συμπύκνωση τῆς κρίσης σὲ γενικὲς και ὀρισμένες γραμμὲς μιᾶς γνώμης πού νὰ μένει στὸν ἀναγνώστη. Λεῖπουν τὰ σταματήζματα στοὺς σταθμοὺς τῆς ποιητικῆς ἐξέλιξης. Τὰ φανερώματα τῶν ἰδιαιτέρων σημείων. Ἡ ποίηση τοῦ Γρυπάρη ἔχει σημάδια πού τὴν περνοῦν διάμπερα σὰν τοὺς «τύπους τῶν ἡλῶν». Αὐτὰ ὁ κ. Κουντουράς δὲν τᾶδειξε ἴσως γιατί κι' ὁ ἴδιος μ' ὄλη τὴ μελέτη του ἔχει ἀκόμα σκοτεινὸ τὸν ποιητὴ στὸ νοῦ του. Θαρρῶ πὼς ἔδραψε τὸν ρήτορα τὸ φοβερὸ πλῆθος τῶν παρομοιώσεων πού μεταχειρίστηκε. Ἡ ποίηση τοῦ Γρυπάρη εἶνε πάντα σᾶν . . . σᾶν . . . σᾶν μᾶς λείπει τὸ δειξιμο τοῦ τί εἶνε.

Ἡ φοβερὴ αὐτὴ μανία φέρνει τὸν κ. Κουντουρά και σὲ παρεξήγησεις τοῦ ἴδιου τοῦ ποιητῆ. Παρομοιάζει τὴν ἀναπαλλόμενη και γεμάτη ζωὴ και δύναμη ψυχὴ τοῦ Γρυπάρη πρὸς τὴν **κόκκινη ψυχὴ** τοῦ σοννέτου «Κρίνος και ψυχὴ»

«Ψυχὴ φρουμάζει κόκκινη ψυχὴ σᾶν αἰμοστάτης»

λησιμονῶντας πὼς ἐδῶ **ψυχὴ** δὲ σημαίνει ψυχὴ ἀνθρώπινη, μὰ πεταλούδα, πού στὸ σοννέτο αὐτὸ παραστήνεται νὰ ζητᾶ στρῶμα τοῦ ὕπνου τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ κρίνου. Στίχος σὲ κάθε περίσταση μιμημένος ἀπὸ τοῦ Σολωμοῦ τὸ

Εἶχε μυρώσει τὸ ὕπνου της μέσα στὸν ἄγριο κρίνο

πού ακολουθήσε κι' αυτές καθώς λένε οί μελετητές του Σέλει στίχο ἀνάλογο του Ἄγγλου ποιητή.

Καμμιά παρομοίωση δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ τοῦ ἀρρενωποῦ καὶ σφιχτοδουλεμένου ἔργου τοῦ Γρυπάρη μὲ τὸ λιγοθυμισμένο καὶ γυναικεία αἰσθαντικὸ ἔργου τοῦ Πορφύρα καθὼς σὲ ἐρχόμενο σημεῖωμά μου θὰ ξηγήσω. Γι' αὐτὸ θαρρῶ δὲν μπορούσε παρὰ ν' ἀποτύχει ὁ κ. Κουντουρᾶς ἐκεῖ πού ζητοῦσε νὰ κάμῃ καὶ τὴ μικρότερη σύγκριση.

Ὁ ρήτορας ἄφηκε τὸν ἑαυτὸν του νὰ χαθεῖ σὲ φοβερὸ ὄγκο λόγων ὅπως τὸ ἴδιο ἔπαθε κι' ὁ κ. Λέαντρος Παλαμᾶς στὴν διάλεξή του γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ὡς δημοσιεύτηκε στὸ τελευταῖο Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου, μὲ μιὰ διαφορὰ πῶς ὁ κ. Κουντουρᾶς φαίνεται πῶς μπήκε στὸ νόημα τοῦ γρυπαρικοῦ ἔργου, ἐνῶ ὁ κ. Παλαμᾶς καθόλου,

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἑλληνικὴ λογοτεχνία κλαίει τὸ θάνατο ἑνὸς διαλεχτοῦ τῆς μύστη πού ἄφηκε ξαφνικὰ τὴ ζωὴ μέσα στὴν ἀκμὴ τῆς παραγωγῆς του. Ὁ μακαρίτης Χατζόπουλος τριάντα σχεδὸν χρόνια ἐργάστηκε μὲ μεγάλο ταλέντο σ' ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λόγου. Νέος ἔγραψε μὲ τὸ ψευδώνυμο Πέτρος Βασιλικός, τὸν τόμο τῶν ποιημάτων του «Τραγούδια τῆς ἐρημιάς» Μαζὺ μὲ τὸν Καμπύση ἱδρυσε τὸ περιοδικὸ «Τέχνη», ἐκδόση πολύτιμη ὅπου συνεργάστηκαν οἱ πῖο διαλεχτοὶ συγγραφεῖς καὶ πού μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ ἕνα ἀνοιγμα νέου μεγάλου δρόμου στὴ φιλολογία μας. Ἐακολούθησε τὸ ἔργο του μὲ τὸ διήγημά του «Ζωὴ στὸ χωριὸ» κατόπι μὲ τὸν «ὑπεράνθρωπο» τὸν «Πύργο τοῦ ἀκροπόταμου».

Ὁ ποιητὴς ἔμεινε πολὺν καιρὸ στὸ Μόναχο ἀπ' ὅπου δημοσίεψε στὸ Νουμά σειρά βιβλίων σοσιαλιστικῶν ἄρθρων.

Τελευταῖα δημοσίεψε σειρά διηγημάτων μὲ τὸν τίτλο «ἡ Φῶτω, Στὸ σκοτάδι». Ἀργότερα ἔγραψε τὸ μυθιστόρημά του «Φθινόπωρο». Τελευταῖα του ἔργα εἶνε δυὸ τόμοι ποιημάτων «Ἀπλοὶ τρόποι» καὶ «Βραδυνοὶ Θρύλλοι» μὲ τὰ ὅποια ἔδαξε τὸν ἑαυτὸ του ὑποψήφιο γιὰ τὸ ἀριστεῖο.

Στὴν κριτικὴ, διασημότερο ἔργο τοῦ Χατζόπουλου εἶνε ἡ μελέτη του γιὰ τὸν Παλαμᾶ, καὶ ἡ σύγκρισή του μὲ τὸ Σολωμό. Τὸ δημοσίεμα αὐτὸ ἐξόργισε τὸν ποιητὴ τῆς «Ἀσάλευτης Ζωῆς» καὶ τοῦ ἔκαμε ν' ἀπαντήσῃ μὲ ἄλλη μακρὰ του μελέτη δημοσιεμένη κι αὐτὴ στὸ Νουμά «Ποιητὴς καὶ Κριτικὸς». Κατὰ δυστυχίαν ἡ μελέτη αὐτὴ ἔμεινε ἀτελείωτη.

Φαίνεται τελευταῖα ὁ μακαρίτης Χατζόπουλος ἀποδοκίμασε τὴν κριτικὴ αὐτὴ κι' ἐκφράστηκε ἄλλῶς γιὰ τὸν κ. Παλαμᾶ.

Τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τοῦ πεθαμένου εἶνε πολὺ σημαντικὸ καὶ πλάτυ. Μετάφρασε ἀριστουργηματικὰ τὴν «Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸ μεγάλο ἀριστοῦργημα τοῦ ἴδιου γερμανοῦ ποιητῆ, τὸ «Φάουστ».

Ἡ ὠραία αὐτὴ μετάφραση τοῦ ἀριστουργημάτου ἔργο κόπου καὶ προσπάθειας μεγάλης εἶνε ἡ καλλίτερη στὴ γλώσσα μας. Ὁ Χατζόπουλος μετάφρασε καὶ τὸ «Στοιχεῖο τοῦ Πύργου» (Ahnfrau) τοῦ Γκριλ Πάρτσεφ, πού ὅμως δὲν τὸ ἔβγαλε σὲ τόμο.

Ἀκόμα μᾶς γνώρισε καὶ τὸ διάσημο Σουηδὸ συγγραφέα Γκέϊερσταμ μεταφράζοντας τὸ ἀριστοῦργημά του «Τὸ μυθιστόρημα τοῦ μικροῦ ἀδελφοῦ» σὲ ἐποχὴ πού ὁ συγγραφέας αὐτὸς ἦταν ἄγνωστος καὶ στὴ Γαλλία.

Ὁ μακαρίτης Χατζόπουλος στάθηκε ἴσως ὁ πῖο μελετημένος ρωμιὸς λογοτέχνης ὑστερα ἀπ' τὸν Παλαμᾶ. Τὸ κενὸ πού μᾶς ἀφήνει εἶνε δυσκολώτατο νὰ γεμίσει.

Στὸ ἔργο του ἀκολούθησε ὅλες τίς σχολές, στάθηκε ἠθογράφος, νισεῖστής, συμβολιστής.

Α. Γ.

Ὁ «Λόγος» γράφει σήμερα τὰ λίγα αὐτά, χρονογραφικά. Ἀργότερα θὰ δημοσιέψῃ μελέτη γιὰ ὁλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ ἐποθαμένου συγγραφέα.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Πέθανε σὲ βαθὺ γῆρας ὁ λόγιος κ. Α. Βλάχος. Ἵπαρξε μεταφραστής, ποιητὴς κριτικὸς. Δὲν μπόρεσε νὰ νοιώσῃ τὴ γλωσσικὴ ἀλήθεια καὶ καταδίωξε ὅσο μπόρεσε τὴν ἀληθινὴν ποίηση. Μετάφρασε τὰ τραγούδια τοῦ Χάϊνε, ὁλόκληρο σχεδὸν τὸν Σαίξ-Πήρ καὶ πολλὰ ἄλλα. Τὸ πρωτότυπό του ποιητικὸ ἔργο ἀπόθανε ἀπὸ χρόνια, καθὼς καὶ ἡ μετάφραση τῶν φιλολογικῶν ἔργων. Ἴσως νὰ κρατιοῦνται ἀκόμα μερικὲς μετάφρασεις τοῦ Χάϊνε. Εἶχε τὸ ἀριστεῖο τῶν Ἑλλήνων Γραμμάτων, ἀπὸ σὰπὶλα παράδοσης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ὁ θάνατος θέρισε ἀκόμα ἕνα ἑλληνα λόγιο. Ὁ Κονδυλάκης εἶνε περισσότερο δημοσιογράφος παρὰ συγγραφέας. Σειρὰ χρόνων ἔγραφε τὰ χρονογράφηματά του «Ἐμπρός» μὲ τὸ ψευδώνυμο Διαβάτης. . . Τὸ κυριώτερο ἔργο του εἶνε ἡ κρητικὴ ἠθογραφία ὁ Πατάχας. Πρὶν μερικῶν μηνῶν ἐξέδωκε ἕνα τόμο διηγημάτων μὲ τίτλο «Πρῶτη ἀγάπη». Α. Γ.

ECCE HOMO

Σὲ περασμένο φυλλάδιο τοῦ «Λόγου», ἀπαντώντας μὲ δυὸ λόγια στὰ γλωσσαμυντικὰ ἄρθρα τῆς Κας Σμαράγδας Σινιόσογλου, ἔκρινα πῶς ἦταν ἀνάγκη νὰ τῆς πῶ μιὰν ἀλήθεια. Τῆς εἶπα πῶς δὲν εἶνε φρόνιμο νὰ μιλεῖ κανεὶς γιὰ ἕνα ζήτημα **ἐπισημονικὸ**, χωρὶς νὰ τὸ μελετήσῃ. Ὁ διευθυντὴς τοῦ «Λόγου» κύριος Χαλκούσης εἶχε μάλιστα τὴν εὐγενικὴ καλωσύνη νὰ στείλῃ στὴν κ. Σινιόσογλου μιὰ σειρά τοῦ περιοδικοῦ μας, λωσύνη νὰ στείλῃ στὴν κ. Σινιόσογλου μιὰ σειρά τοῦ περιοδικοῦ μας, ὅχι, καθὼς τὸ φαντάστηκε ἐκεῖνη, γιὰ ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τὸ πλοῦσιο θαλάντῳ τῆς μιᾶς εὐτελέστατη συνδρομὴ, παρὰ μόνο γιὰ νὰ τὴ βοηθήσῃ νὰ γνωρίσῃ ἀπὸ κοντὰ ἐκείνους πού πολεμᾷ καὶ ἐρίζει- χωρὶς νὰ τοὺς διαβάσῃ.

Ἀπὸ μέρος τῆς Κας Σινιόσογλου περιμέναμε τοῦλάχιστο ἓνα τυπικὸ εὐχαριστῶν. Ἀντὶς αὐτὸ, πύραμε προχθὲς τὸ ἀκλόουθο γράμμα:

Πρίγκηπος, 27 Ἰουλίου 1920.

Ἀξιότιμε Κύριε Διευθυντή τοῦ «Λόγου»,

Ἐπειδὴς καὶ δὲν ἐφρόντισε ἀκόμα κανένας ἀπ' τὸ γραφεῖο νὰ σᾶς στείλῃ τὰ φυλλάδια τοῦ «Λόγου» ὅπως εἶχα πῆ, σήμερα μόνε θὰ τὰ λάβετε καὶ πιστεύω νὰ καταλάβετε ὅτι, στέκοντας πὸν δὲν σκαμπάζω ἀπὲρ δαύτη τὴν «Ἐπιστήμη» ἐδὲ κι' ἀπ' τὴν «Ἰδέα» οὔτε σεῖς οὔτε καὶ κανένας ἀπ' τὴν παρέα μου μίλησε νὰ καταλάβω τί πᾶ νὰ πῆ ὁ «Λόγος», δὲν ἔχει τὸ λόγο νὰ στέλνεται ἀπὸ τοῦ λόγου σας εἰσοὶ ἀνθρώποι πὸν νὲ βλέπουν νὲ ἀκούουν.

Σὰν καὶ λιγούλακι γενοῦμε καὶ μεῖς τοῦ καιροῦ μας, θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὲ γράψετε συνδρομητή. Γιὰ τὴν ὥρα ὅμως ξεγράφετέ με καὶ δὲν ἔχει χαῖρι ἀπὸ μᾶς, ἐδῶ πὸν τὰ λέμε, Σιὸρ Μπεκέ, μὲ συμπάθειο μὴ οὐς κακοφανῆ.

Μετὰ πλείστης τιμῆς

ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΑΑ. ΣΙΝΙΟΣΟΓΛΟΥ

Τὸ γράμμα αὐτὸ δὲ θέλουμε νὰ τὸ σχολιάσουμε στὶς λεπτομέρειές του. Φοβούμαστε μήπως σκοντάψουμε σὲ ζητήματα ἀνατροφῆς. Καὶ δὲν ἔχουμε μὰ τὴν ἀλήθεια, οὔτε δικαίωμα, μὰ οὔτε καὶ δρεξὴ νὰ δώσουμε τώρα ἐμεῖς στὴν Κα Σμαράγδα ἐκεῖνο πὸν δὲν κατώρθωσε ν' ἀποκτήσει ἴσια μὲ σήμερα. Γενικά, μποροῦμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸ γράμμα τῆς πὸς δὲν τὸ περιμέναμε. Πὸς εἶνε ἓνα γράμμα πὸν θὰ τὸ ὑπόγραφε μόνο μιὰ κερὰτσα τοῦ μαχαλά, ἀπ' ἐκεῖνες πὸν ὑποδέχονται μὲ κάποιο χαρακτηριστικὸ χλευασμὸ κάθε ζήτημα πὸν δὲ χωρεῖ στὸ στενοῦτσικο μυαλό τους.

Καὶ θυμούμαστε τὸ χαρακτηρισμὸ πὸν ἔδωσε στὴν Κα Σινιόσογλου ἡ Κυρία Σοφία Σπανούδη. Ἡ καλὴ τῆς καρδιά, ἡ χρυσὴ τῆς καρδιά, ἡ καρδιά τῆς ἡ μεγάλης, ἡ ἐνθουσιασμένη μὲ κάθε ἐθνικὴ μας ἀρχοντιά, κατάφυγε ἀκόμη καὶ στὴν ἱστορία γιὰ νὰ μᾶς πείσει πὸς ἡ Κα Σμαρῶ εἶνε ἀριστοκράτισσα. Συστήνουμε στὴν ἀγαπημένη μας Κα Σπανούδη νὰ διαβάσει ἢ καλύτερα νὰ ψυχολογήσει τὸ γράμμα πὸν δημοσιεύουμε. Ἴσως ἀλλάξει γνώμη, κι' ἴσως πεισθεῖ πὸς τὸ πολύτιμο καὶ βαρυσήμαντο κοσμητικὸ πὸν φιλοδώρησε στὴν Κα Σινιόσογλου δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ μιὰ χάρτινη ἐτικέτα, ἀπ' ἐκεῖνες πὸν κολνοῦν στὰ ξεῖδια γιὰ νὰ τὰ πούλησουν κατόπι στὸν ἀνίδεο κοσμάκη γιὰ παλιά κρασιά.

Ο ΣΙΟΡ ΜΠΕΚΕΣ

Ἐπεύθυνος : Χ. ΣΑΡΑΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον Νότη Καλδῆ, Σμύρνη.—Πήραμε γράμμα σας· εὐχαριστοῦμε γιὰ τὶς πληροφορίες σας.—Κον Κῶστα Τσιτσιρίδη, Aix-en-Provence. Εὐχαριστοῦμε· πολλὲς εὐχές.

Ο ΛΟΓΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΛΚΟΥΣΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ

Ἐσωτερικοῦ

Ἐξωτερικοῦ

Χρονιατικὴ Γρ. 250 ⚡ Δραχμῆς 24
ἑξάμηνη τὰ μισά. ⚡ ἑξάμηνη τὰ μισά.

Ἡ «Λόγος» εἶναι ἐλεύθερο βῆμα γιὰ ὅσους αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴ σκέψη τους καὶ τὴν καρδιά τους. Τὰ ἔργα τὰ γραμμένα σὲ ξένη γλῶσσα — θεωροῦμε ξένη καὶ τὴν καθαρεύουσα — θὰ μεταφράζονται, γιὰ νὰ δημοσιευθοῦν, στὴ γλῶσσα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ «Λόγος» ἀγγέλλει ἢ κρίνει, ἀναλόγως μὲ τὴ σπουδαιότητά του, κάθε βιβλίον, φτάνει νὰ σιαλοῦν στὰ γραφεῖα του δυὸ ἀντίτυπα τοῦ ἔργου. Τὰ ἄρθρα κ' οἱ κριτικὲς ἀντιπροσωπεύουν τὴν ἀτομικὴ γνώμη ἐκείνου πὸν τὰ ὑπογράφει.

Ἡ «Λόγος» δέχεται ν' ἀλλάξει τὸ φύλλον του μὲ τὸ φύλλον κάθε περιοδικοῦ καὶ κάθε ἐφημερίδας, δικῆς μας ἢ ξένης.

Ἡ «Λόγος» δέχεται στὸ σαλόνι του — Πέτρα, Καλιοντζι-Κουλούκ, ἀπαρτ. Καλφόπουλου ἀριθ. 119, 2^ο πάτωμα — κάθε Παρασκευὴ ἀπόγευμα, ἀπὸ τὶς 7 ὠς τὶς 9, ὅσους γνωστοὺς ἢ ἄγνωστοὺς ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸ ἔργο του.

Ἡ συνεργάτης μας κ. Περτὴς Στεφάνου ἔφυγε· πῆγε νὰ ξαναβρεῖ τὸ λόγον του. Γι' αὐτὸ κυκλοφοροῦμε σήμερα χωρὶς τὴ «Μουσική». Μὲ ξεχωριστὴ χαρὰ ἀναγγέλλουμε πὸς ἀπὸ τὸ ἐρχόμενο φυλλάδιον θὰ τὴν ἀναλάβει ἡ κ. Σοφία Κ. Σπανούδη.

Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ "ΛΟΓΟΥ."

ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ	Κος Νότης Καλδῆς Σερβετάδικα. 'Ο «Λόγος» πουλιέται στὸ Βιβλιοπωλεῖο Παλαμάση Μικρὰ Ὁδὸς Ρόδων ἀριθμ. 25. Στὸ ἴδιο μέρος γράφουν- ται καὶ συνδρομητές.
ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΑ	Ἐφημερίδα «Ἐποχή».
ΣΤΗ ΧΙΟ	Κος Γιώργος Χαβιάρας Βιβλιοπώλης.
ΣΤΟ ΠΑΡΙΣΙ	Κος Ἀρχὴς Κόβας. 7, Rue Bolivar.
ΣΤΟ ΒΑΤΟΥΜ	Κος Δήμος Σαχταριδῆς (Δημοδάσκαλος.) Gretcheskaja Oullitza No 39. Πρακτορεῖα
ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ	Βιβλιοπωλ. Γεωργίου Ι. Βασιλείου. Σταδίου 42. Βιβλιοπωλ. Χρήστου Σαλιβέρου. Σταδίου 38.
ΣΤΟ ΡΟΒΕΡΤΕΙΟ	Κος Ε. Γκιζάδης.
ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	Κος Γιώργος Μυλωνάδης Ὁδὸς Κουντουριώτη, ἀριθμ. 40.
ΣΤΑ ΧΑΝΙΑ (Κρήτης)	Κος Θρασύβ. Ν. Σταυράκης.

ΙΩΑΝΝΝΟΥ Β. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΙ ΒΛΑΧΕΡΝΑΙ

Ἀξιόλογη μελέτη γιὰ τὴ Βυζαντινὴ ἐκκλησιᾶ καὶ τὸ ἅγισμα.
Ἐκδόθηκε μὲ ἔξοδα καὶ πρὸς ὄφελος τῆς ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν τῆς
Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν.

ΠΑΙΔΟΛΟΓΙΑ

Διευθυντῆς ὁ ἰατρός ΚΩΣΤΗΣ Α. ΧΑΡΙΤΑΚΗΣ

Ὁδὸς Σταδίου 56. — Ἀθήναι.

Μηνιαῖο εἰκονογραφημένο περιοδικὸ

Μοναδικὸ καὶ τέλειο στὸ εἶδος του. Τὸ συστήνουμε μ' ὅλη μας τὴν
καρδιὰ στοὺς παιδολόγους, στοὺς παιδαγωγούς τοὺς παιδίατρος καὶ σ' ὅλους
ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ παιδιὰ τους.